

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

1843 · 18. SEPTEMBER · 1943

DET TEKNISKE SELSKAB

1843 · 18. SEPTEMBER · 1943

NOGLE OMRIDS I TEKST OG BILLEDER

KØBENHAVN 1943

Bagernes Laugshus i Læderstræde, hvor Det tekniske Selskab stiftedes i 1843, og hvor Det tekniske Institut havde til Huse indtil 1881.

DE FØRSTE 75 AAR

DET TEKNISKE SELSKAB stiftedes den 18. September 1843 — paa Kong Christian VIII.s Fødselsdag —, dengang som nu var københavnske Haandværkere loyale og kongetro Borgere. Deres Foregangsmand, Borgerløjtnanten, Snedkermester *Lasenius Kramp* var i Tidens Aand besjælet af virkelig Ildhu for sin Stands Højnelse, men saa klarere end nogen anden, at Uddannelse og Organisation maatte være de Grundpiller, hvorpaa Haandværk og Industri skulde basere en lykkeligere Fremtid end den, der hidtil havde været disse Erhverv beskaaret.

Industriforeningen var dannet i 1838, og paa Kramps Initiativ stiftedes Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn den 20. November 1840. Efter at de organisatoriske Rammer saaledes var i Orden, kastede han sig over Uddannelsens Opbygning og Samling. En Koncentration om Opgaverne kunde nok tiltrænges. Kunstakademiet havde paa Struensees Befaling fra 1771 givet Tegneundervisning for Haandværkere — Kunsten skulde gøre Nytte —, men det gik kun daarligt. Præsten *N. H. Massmann* begyndte den 4. Maj 1800 sine fortrinlige Søndags-skoler for Haandværkets Ungdom med Støtte af *Det Reiersenske Fond*, men nogen faglig Uddannelse gav disse Skoler ikke. Et godt Forsøg herpaa gjorde Kobbertøjsfabrikant, Kaptajn *Jørgen Conradt* paa et begrænset Omraade ved Oprettelsen den 11. Marts 1807 (Frederik VI.s Fødselsdag) af »Institut for Metalarbejdere«, Danmarks første Fagskole, der endnu bestaar som et Led af Det tekniske Selskabs Skoler. Et lignende Forsøg blev

Lasenius Kramp.

gjort af Professor *Ursin*, men hans Bestræbelser fik et andet Udfald, end de tilsigtede, idet de førte til Oprettelsen af den polytekniske Lærestalt den 27. Januar 1829.

Haandværkerne havde aabenbart en instinktiv Opfattelse af, at de nu selv maatte tage fat, og der oprettedes successivt og under private Former større eller mindre Skoler for enkelte Fag: i 1827 begyndte en Skole for Snedkere, i 1829 oprettedes en Søndagsundervisning for Guldsmede, i 1831 en Malerskole samt en Skole for Tømrer-tegning og Modelbygning. Alle disse og flere andre Skoler havde dog kun en kort Levetid, selv i Oplysnings-tidens ellers saa frodige Jordbund, og først efter Haandværkerforeningens Oprettelse var Mulighederne til Stede for at løfte de betydelige Opgaver, der forelaa, i samlet Flok.

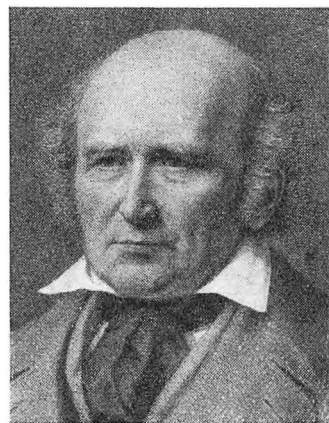
Det blev dog ikke Haandværkerforeningen som saadan, der tog sig af Lasenius Kramps Planer om et »Technisk Institut«. Bestyrelsen ytrede sig vel »fordelagtig« om Forslaget, lovede ogsaa at støtte Skolen, men saa helst, at denne oprettedes uafhængig af Foreningen. Alligevel kom Haandværkerforeningens Mænd med i Arbejdet straks fra første Færd, idet Kramp, som nu selv tog Initiativet, allierede sig med syv af sine Kolleger i Foreningen, nemlig: Oldermænd, Snedkermester *Anders Didrik Andersen*, Bagermester *Johan Anton Elias Bock*, Oldermænd, Hof-Blikkenslager *Fritz Meyer*, Kunstdrejer *Lauritz Termansen Nygaard*, Drejermester *Jens Christian Sørensen*, Snedkermester *Peter Christlieb Thymann* og Oldermænd, Malermester *Claus Christian Tilly*, hvis Navne som Det tekniske Selskabs Stiftere fortjener at mindes ogsaa ved denne Lejlighed.

Det tekniske Institut begyndte sin Virksomhed i 3 Værelser paa 2. Sal i Bagernes Laugshus, Læderstræde 26, hvor ogsaa Haandværkerforeningen

havde til Huse. Udstyret var i alle Henseender smaat og tarveligt, men der meldte sig straks ca. 400 Elever, som fordeltes i 18 Klasser med 12 Lærere, saaledes at der gaves Undervisning to Aftener ugentlig fra Kl. 8—10 i hver Klasse, i enkelte dog kun om Søndagen fra Kl. 9—12 eller fra Kl. 2—5. Undervisningsemnerne var fortrinsvis »Tegning og Modellering, ordnet og afpasset efter ethvert Haandværks Fordring og Tarv. Ved Siden heraf vil foranstaltes Forelæsninger afholdt i Mathematik, Physik, Teknologi m. v.«, alt for at »udbrede Kendskabet til Professionernes Theori«. Fagklasserne har dog nok været noget blandede, idet, som det fremgaar af Programmet, eksempelvis Onsdag og Løverdag Aftener undervistes Blikkenslagere, Kobbersmede, Kandestøbere, Gjørtere og Sværdfegere, Naalemagere og Glarmestre i samme Klasse og Tirsdag og Fredag Aftener Ankersmede, Kleinsmede, Tøjsmede, Sporemagere, Bøssemagere, Uhrmagere, fysiske og optiske Instrumentmagere.

Allerede i 1844 blev Professor *G. F. Hetsch*, den fra Tyskland indkaldte Akademilærer og dansk Tegneundervisnings højt fortjente Grundlægger, Undervisningsdirektør for Instituttet, der udviklede sig hurtigt, saaledes at der bestandig maatte skaffes flere Lokaler til nye Klasser, indtil man i 1850 kunde købe hele Ejendommen i Læderstræde og indrette den til Undervisning fra Kælder til Kvist.

Den videregaaende tekniske Undervisning, som først efterhaanden kunde bygges oven paa den mere elementære, skylder først og fremmest Professor, senere tillige Etatsraad *C. G. Hummel* sin Udvikling. Selv oprindelig Haandværker endte han sin Løbebane som Direktør for Polyteknisk Lærestanstalt, men nærede alle sine Dage en utrættelig Interesse ogsaa for Haandværkerundervisningen. Han valgtes til Formand for Selskabet i 1859 og bestred dette Hverv til sin Død den 21. August 1872.

G. F. Hetsch.

C. G. Hummel.

I Hummels Tid og alene paa hans Initiativ oprettedes Dagklasser for Bygningshaandværkere gennem fire Vintermaaneder i Tegning, Konstruktion, Matematik og Mekanik. I 1869—70 optoges Beregning og Konstruktion af Maskiner og Maskindele og i 1870—71 Korttegning, Krokering i Marken, Landmaaling samt Fundering af Bygninger og Jordarbejde o. s. v.

Denne »polytekniske« Indflydelse i Det tekniske Institut var ganske værdifuld og skabte Mulighederne for den i Tidens Løb meget omfattende Udbygning og Specialisering af den fortsættende, tekniske Undervisning. Derfor fortjener Hummels Navn at nævnes sideordnet med Kramps.

I 1868 oprettedes der — væsentlig med Støtte fra Industriforeningens Kreds — en saakaldt »Ny Haandværkerskole«. Denne Skole vilde give Tegneundervisningen en mindre dominerende Plads og lægge nogen Vægt paa de almene Fag samt i det hele give en »højeregaaende« Uddannelse. Den fik efterhaanden en Tilgang af ca. 400 Elever, mens Instituttets Elevantal ikke desto mindre voksede efter samme Maalestok som hidtil til ca. 1000, men alle blev dog hurtigt klar over, at det var uheldigt at have to tildels konkurrerende Skoler, og efter mange Forhandlinger sammensluttedes da ogsaa de to Skoler i 1876 til een Skole: *Det tekniske Selskabs Skole*. Bestyrelsens Formand blev Gehejmeraad C. C. Hall, som dels i Kraft af sin indflydelsesrige Stilling og dels ved sine eminente Evner som Forhandlingsleder hurtigt fremmede Selskabets Formaal.

C. C. Hall.

Lasenius Kramp, der i Haandværkets Trængselsaar med saa megen Idealitet og Energi havde taget til Orde for Haandværkerstandens bedre Opdragelse, og som fra 1843 uafbrudt havde været knyttet til Det tekniske Institut, naaede endnu at opleve disse Begivenheder. Han døde faa Maaneder

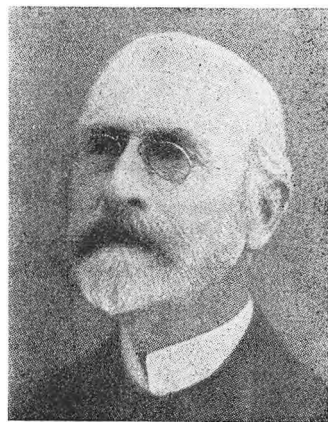
efter, at der ved Sammenslutningen af Det tekniske Institut og Den nye Haandværkerskole var fremstaaet een stor Skole til Fremme af Haandværkerundervisningen i København.

Efter den Grundplan, der var udarbejdet for det ny tekniske Selskab, og som approberedes af Indenrigsministeriet den 8. Maj 1876, var Selskabets Formaal gennem den eller de af det oprettede Skoler at tilvejebringe Undervisning i saadanne Kundskaber og Færdigheder, som kan være Haandværkere og Industridrivende til Nytte i deres Fag. Skolen skulde optage Elever fra hele Landet og fra alle Samfundslag samt søge at sætte sig i Forbindelse med og bringe Samvirken til Veje med andre Haandværkerskoler i Landet.

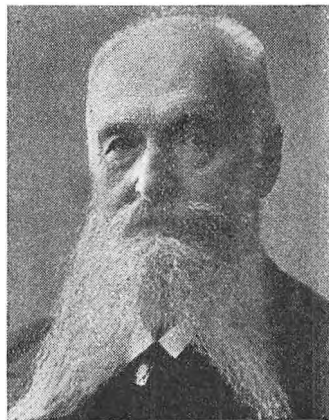
Selskabets Bestyrelse skulde bestaa af et Antal Medlemmer, valgt paa Generalforsamlingen, samt af Delegerede fra Stat, Kommune, Kunstakademiet, Industriforeningen og Haandværkerforeningen og saaledes, at Antallet af de paa Generalforsamlingen valgte Medlemmer skulde være lige saa stort som Antallet af Delegerede. Bestyrelsen vælger et Skoleudvalg paa 5 Medlemmer.

I Bestyrelsens andet Møde d. 20. Juni 1876 forelaa der Forslag fra Skoleudvalget, hvis Formand var Direktør *Ph. Schou*, om, at Selskabets Skole fremtidig blev kaldt Den tekniske Højskole. Forslaget blev dog ikke vedtaget, idet man enedes om slet og ret at kalde Skolen: Det tekniske Selskabs Skole. I samme Møde vedtoges det endvidere, at der skulde ansættes en »Forstander« for Skolen (*Lase-nius Kramp* havde baaret Titlen Inspektør), og i Mødet d. 12. August 1876 valgtes daværende Premierløjtnant af Artilleriet V. A. *Thalbitzer* til at overtage denne Stilling.

De ydre Rammer for Skolens Arbejde var nu i Orden, saa at man kunde tage fat paa at faa lagt Planen for Undervisningen.

Ph. Schou.

V. A. Thalbitzer.

Efter Grundplanen skulde der i den nye Skole gives Undervisning i:

A. Aftenklasser.

Skrivning, Retskrivning og Regning.

Overslagsberegning og Bogføring.

Elementær Frihaandstegning og Geometrisk Konstruktions-tegning.

Tegning efter store Konturer og fritstaaende Legemer, Skyggetegning efter Ornamentter og Perspektivisk Kon-struktionstegning.

Fagtegning for Tømrere, Murere, Stenhuggere o. lign.; for Snedkere, Drejere o. lign.; for Smede, Mekanikere og Vognfabrikanter o. lign.; for Blikkenslagere, Gørtlere, Guldsmede o. lign.; Konstruktion og Beregning af Maskiner og Bygningsdele.

Modellering i Ler og Poussering i Voks.

Aritmetik, Planimetri, Algebra, Stereometri og Trigonometri samt Naturlære, omfattende mekanisk og kemisk Fysik samt en Oversigt over de vigtigste kemiske Pro-cesser.

B. Dagklasser.

Frihaandstegning, Projektionstegning, Maskinkonstruk-tionstegning, Modellering og Anvendt Ornamentik.

Statik og dens Anvendelse paa Læren om Materialernes Styrke og Maskinernes Virksomhed samt paa Bygnings-og Maskinkonstruktioner.

Landmaaling, Nivellering, Jordarbejde, Vandafledning og Fundering.

C. Klasser i Haandfærdighed i Metalarbejde.

Drejning, Optrykning, Graving og Ciselering.

Det var tilføjet i Planen, at forsaavidt et tilstrækkeligt Antal Elever meldte sig, vilde ogsaa andre Fag end de foran nævnte kunne gøres til Genstand for Undervisning, ligesom ogsaa Foredrag over forskellige Emner kunde afholdes.

To store og vigtige Spørgsmaal trængte sig samtidig paa til Løsning: Skolens pekuniære Forhold og Lokalespørgsmaalet.

Da Bestyrelsen udarbejdede et Budget for Skoleaaret 1876—77, viste der sig et Underskud paa ca. 31 000 Kr. Den Interesse og Støtte, som straks havde vist sig ved Dannelsen af det nye tekniske Selskab, fornægtede sig ikke. Bestyrelsen opnaaede hurtigt, at Staten forhøjede sit Tilskud til 15 000 Kr., at Københavns Kommune gav et Tilskud paa 10 000 Kr., og at Industriforeningen ydede et Bidrag paa 6000 Kr. Hermed var da de økonomiske Bekymringer foreløbig fjernede.

Hvad Lokalespørgsmaalet angik, vidste man, at Det tekniske Institut Aaret før Sammenslutningen havde haft 1137 Elever og Den ny Haandværkerskole 431 Elever. Til Undervisning for denne store Elevskare raadede man over Selskabets Ejendom i Læderstræde, nogle lejede Lokaler paa Østergade samt de Lokaler, som Den ny Haandværkerskole havde benyttet i Industriforeningens Bygning paa Vesterbrogade. Det vilde naturligvis være vanskeligt at faa en Undervisning gennemført med Elever, delt paa 3 forskellige Steder. Man forlod derfor snart Lokalerne paa Østergade, idet man fik lejet større Plads i Industribygningen. Men heller ikke denne Ordning kunde blive tilfredsstillende ret længe. Der fremkom derfor allerede i Oktober 1876 Forslag til Bestyrelsen om at nedsætte et Byggeudvalg. Sagen kom dog først til endelig Behandling i Marts 1877, og der nedsattes et Udvalg med den Opgave at søge undersøgt, om der kunde skaffes passende Lokaler til Veje ved Lejemaal, eller om man maatte opføre en ny Bygning. Efter at Forhandlinger med Industriforeningen om et Lejemaal for hele Skolen i Udstillingsbygningen ikke havde ført til noget Resultat, vedtog Bestyrelsen i sit Møde d. 15. November 1878 med 10 Stemmer mod 3 at

købe en Grund paa Fæstningsterrænet, beliggende ved Ahlefeldtsgade. Det var en stor og alvorlig Afgørelse, der her blev truffet: Bygningen med Grund og Inventar blev budgetteret til at ville koste ca. 445 000 Kr. Men Bestyrelsen havde atter Heldet med sig: Staten bevilgede 100 000 Kr., Kommunen 92 000 Kr. (Eftergivelse af Betaling for en Del af Grunden), Haandværkerforeningens Lotteri ca. 52 000 Kr., medens det lykkedes med Statens Bistand at faa en Prioritet paa 200 000 Kr. af Sorø Akademis Midler. I Eftersommeren 1879 blev Arbejdet paabegyndt, og den 29. September 1881 indviedes den ny Skolebygning ved en stor Fest.

Den Interesse, der var blevet vakt for Haandværkerundervisningen ved de forud for Sammenslutningen af de to Skoler afholdte Møder og Forhandlinger og ved, at Det tekniske Selskab saa snart efter denne Begivenhed rykkede ind i sin egen store Bygning, satte sit Spor i Elevantallet, der i en Række Aar var i stadig Stigning, saaledes at den store Skolebygning snart kun til Nød kunde rumme alle de mange Elever.

I 1883—84 var Elevantallet, der i 1876—77 havde været 1420, steget til 1909. Det kneb nu saaledes med Plads, at man den Vinter maatte tage Festsalen i Brug til Undervisning. Denne Ordning bibeholdtes indtil Nytaar 1914, da Skolen med Understøttelse af Staten fik opført to Tilbygninger, hvorved Festsalen blev frigjort for Undervisning og derefter er blevet benyttet til Foredrag for Eleverne.

I de følgende Aar fra 1883—84 til 1890—91 svingede Elevantallet mellem ca. 1700 og ca. 1900. Da Tallet i 1891—92 var naaet til 1966, rettede Bestyrelsen sin Opmærksomhed paa at faa etableret en Filial i den vestlige Del af Byen. Denne var jo efterhaanden vokset meget betydeligt, saaledes at Eleverne fik længere og længere Veje at maatte

tilbagelægge for at kunne komme til Skolen i Ahlefeldtsgade. Man oprettede da i 1892 en Filial i lejede Lokaler paa Værnedamsvejen. I 1901 maatte disse dog fraflyttes. Man følte imidlertid stærkt Savnet af en Filial i Byens vestlige Del og tog derfor mod et Tilbud fra en Bygherre om at opføre og udleje en Skolebygning paa Kochsvej, der derefter toges i Brug fra 1907.

En stadig Forøgelse af Elevantallet medførte, at man saa sig nødsaget til at oprette flere Filialskoler; i 1894 etableredes en Filial paa Christianshavn (først i Søkvnæsthuset, senere fra 1906 i Kommunens Ejendom, »Frelserens Arbejdshus«, i Prinsessegade); i 1896 maatte man leje Lokaler i Melchiorsskole paa Nørregade, i 1898 lejede man en særlig til Skolebrug opført Bygning paa Østerbro (Helgesensgade), og i 1900 opførtes med Tilskud af Stat og Kommune en stor Skole paa Nørrebro (Prinsesse Charlottesgade 38). Hertil kan føjes, at der i 1907—08 opførtes endnu en Skolebygning paa Nørrebro i Forbindelse med den allerede opførte til Brug for Dagskolerne for Maskin- og Elektrokonstruktører.

Det maa i denne Forbindelse endnu anføres, at Valby tekniske Skole, der ved Valby-Distriktets Indlemmelse i København i 1901 ophørte med at være »Provinsskole«, siden 1902 har faaet Tilskud gennem Det tekniske Selskab. Skolen har Forpligtelse til at arbejde efter samme Planer som Det tekniske Selskabs Skoler, der ved Forstanderen eller udsendte Faglærere inspicerer Undervisningen i Detaljer.

Forstander, senere tillige Oberstløjtnant V. A. Thalbitzer ledede med sikker Haand Skolen i 33 Aar, indtil han fra 1. Oktober 1909 tog sin Afsked. Som hans Eftermand blev daværende Kaptajn, nuværende Generalmajor *L. Ernst* ansat. Han virkede dog kun et Vinterhalvaar som Forstander, idet han

allerede den 1. Maj 1910 ønskede at trække sig tilbage. I hans Sted ansatte Bestyrelsen den daværende Forstander for Aarhus tekniske Skole, Kaptajn *E. Paulli*.

En anden og vigtig Stilling inden for Ledelsen var Posten som Kasserer. Medens denne Stilling ved Det tekniske Institut var ulønnet, blev der fra 1876 oprettet en lønnet Stilling som Kasserer og Økonomiinspektør, i hvilken ansattes Den ny Haandværkerskoles Inspektør, *N. H. Tønnesen*. Han virkede ved Skolen indtil 1905, da han tog Afsked og afløstes af Premierløjtnant, senere Kaptajn *L. T. Lambertsen*.

Det siger sig selv, at ved en saa stor Institution som Det tekniske Selskabs Skoler har Lærerne sluttet sig sammen paa forskellig Maade til Varetagelse af deres Interesser.

I Januar 1876 — altsaa kun nogle faa Maaneder før Sammenslutningen af Det tekniske Institut og Den ny Haandværkerskole — var der blevet oprettet »Det tekniske Instituts Lærerforening«. — Denne sygnede efterhaanden hen, og i 1894 stiftedes »Foreningen af Lærere ved Det tekniske Selskabs Skole«. Denne Forenings Formaal var at fremme det kollegiale Sammenhold mellem Skolens Lærere og gennem Foredrag og Diskussioner at oplyse og behandle Spørgsmaal, der angaar Haandværkerundervisningen her i Landet og i Udlandet. Som Medlemmer optoges Lærere ved Skolen. Som Medlemmer uden Stemmeret optoges afgaaede Lærere, og som Medlemmer uden Stemmeret og uden Erlæggelse af Kontingent optoges de Lærere, der har faaet Foreningens Medalje i Anledning af, at de har virket uafbrudt i 25 Aar ved Skolen.

I Undervisningen blev der fra Skoleaaret 1889—1890 indført et nyt System for *Forberedende Tegning*. Dette forudsatte »Klasseundervisning« og

medførte dels, at Eleverne kun kunde optages ved Skoleaarets Begyndelse, dels at Undervisningen kunde afsluttes omtrent samtidig for alle Elever, hvorved Oprykningen i Fagklasserne kun kunde ske efter aflagt Prøve ved hvert Kvartals Slutning. Paa Grund af det store Elevantal kunde Skolen overføre de Elever, der enten mødte med Forkundskaber eller havde store Vanskeligheder ved at følge Undervisningen, til særlige Klasser, hvorved Elevmaterialet i de normale Klasser blev nogenlunde ensartet. Undervisningen var planlagt saaledes, at den i Almindelighed kunde tilendebringes i Løbet af 3 Kvartaler. Man havde bl. a. regnet med, at Flertallet af Elever, der begyndte ved Oktober Kvartal, kunde faa den forberedende Tegning fra Haanden ved at deltage i Undervisningen i April Kvartal. Men Tilslutningen til det 3. Kvartal var ikke stor, og Følgen blev derfor, at de fleste Elever besøgte Skolen i et Vinterhalvaar og derefter det følgende Oktober Kvartal. Dette var imidlertid en Ulempe baade for Undervisningen i Forberedende Tegning, idet Eleverne i Sommerhalvaaret glemte saa meget, at man i Oktober Kvartal maatte begynde med et Repetitionskursus, og for Fagklasserne, der fik den største Tilgang ved Januar Kvartals Begyndelse. Fra Skoleaaret 1910—11 blev der derfor indført en Ændring i Planen, saaledes at Undervisningen nu gennemførtes i 2 Kvartaler, idet man bl. a. strøg Undervisningen efter plane Forbilleder og udelod Optrækning med Tusch ved den konstruktive Tegning.

Undervisningen i Fagklasserne bestod til at begynde med hovedsagelig i Afkopiering, navnlig efter tyske Forbilleder. Der skete heri efter Forstanderskiftet i 1910 store Ændringer. Der appelleredes nu til Elevens Forstand og Omtanke — han tegnede, men han maatte forstaa, hvad han tegnede. Der planlagdes regelmæssigt fremadskridende Un-

dervisningsplaner for de forskellige Fag, dog ikke saaledes, at *alle* Elever skulde tegne *alle* Opgaver — Flid og Begavelse belønnedes.

Undervisningstiden var oprindelig saaledes, at Eleverne — undtagen i Forberedende Tegning — kunde besøge Skolen 3 eller 6 Aftener om Ugen ganske efter eget eller Mestres og Forældres Ønske. Denne Ordning gav imidlertid Anledning til forskellige Ubehageligheder, bl. a. var det vanskeligt at faa Interessen rigtig vakt hos »Hverandenaftens-Eleverne«, vel nok fordi deres Arbejde skred saa langsomt fremad. Fra Skoleaaret 1912—13 foretoges derfor den Ændring, at Elever i Fagklasserne besøgte Skolen de 5 Aftener om Ugen, idet Lørdag Aften var fri. Denne Aften har derefter været anvendt til Afholdelse af Foredrag af almindennende Art, idet dog Deltagelsen heri er frivillig.

Betalingen for Undervisningen paa Aftenskolen undergik ikke nogen nævneværdig Forandring i de første 40 Aar. For den almindelige Undervisning i Tegning betalt 6 Kr. Kvartalet. Dette Beløb blev betalt ved Indmeldelsen. Det viste sig imidlertid, at der ved Januar Kvartal skete en ret betydelig Afgang af Elever — over 60 pCt. Dette førte til, at man fra 1912 ændrede Betalingen saaledes, at der ved Indmeldelsen betalt 9 Kr. og ved Fornyelsen af Kortet til næste Kvartal kun 3 Kr. Dette viste sig at have en meget gavnlig Virkning, idet Afgangen af Elever ved Januar Kvartal nu kun blev ca. 10 pCt.

Dagskolerne. Samtidig med Skolens Oprettelse kom den Dagundervisning, som var paabegyndt i Det tekniske Institut paa *C. G. Hummel's* Initiativ, ind under helt faste Former, idet der oprettedes en klasseinddelt *Dagskole for Bygningshaandværkere og Maskinbyggere*. Skolen kom til at bestaa af en Forberedelsesklasse og 3 Klasser — yngste, mellemste og ældste — med til Dels fælles Undervis-

ning for de to Kategorier. Skolen begyndte med et Elevantal af 94. I 1879 dimitteredes det første Hold Elever fra Dagskolen og fik Titlen henholdsvis »Husbygningseksaminand« og »Maskinbygningsseksaminand«.

Fra 1883 blev Bygningsskolen udvidet, idet der tilføjedes en 4. Klasse, »Udvidet Bygningsklasse«, medens Maskinskolen bibeholdte sine 3 Klasser.

Manglerne ved den fælles Undervisning for Bygnings- og Maskinelever blev snart saa iøjnefaldende, at man fandt det nødvendigt at dele Skolen. Fra 1891 blev derfor Undervisningen i de to ældste Klasser skilt for de to Kategorier af Elever, og fra 1898 blev Bygningsskolens 4 Klasser benævnt: yngste, næstungste, næstældste og ældste, medens Maskinskolen endnu beholdt sine 3 Klasser.

Bygningsskolen blev af Akademiet benyttet som en Forskole, idet det forlangtes for at faa Afgang fra dette, at de 3 første Klasser var gennemgaaet og Prøver aflagt i Overensstemmelse med Regulative af 1888.

Denne Ordning fortsattes — under jævnlige Udvalgs- og Kommissionsbehandlinger — indtil 1910, da Kunstakademiet oprettede sin egen bygningstekniske Skole, hvilket atter gav Stødet til, at Bygningsskolen navnlig efter *P. V. Jensen Klint's* Idéer og paa hans Tilskyndelse, men med *Jesper Tvede* som Leder, reformeredes og udvidedes betydeligt og blev til *Bygmesterskolen*, som siden har hævdet sig med Ære.

Ved Siden af den egentlige Bygningsskole har der siden Skoleaaret 1878—79 været oprettet en saakaldt »*Særlig Klasse for Bygningshaandværkere*«, hvortil Tømrermester *G. v. Huth's* Navn i en Aarrække var knyttet. Undervisningen omfatter navnlig Fagtegning, der er uafhængig af det matematiske Grundlag, som fordres i Bygmesterskolen. Ved Siden heraf undervises der i Materiallære,

Dansk, Regning og Bogføring, ligesom Eleverne kan deltage i Aftenskolens Matematikundervisning. Klassen er navnlig beregnet for de Bygningshaandværkere, der ikke med Sikkerhed kan paaregne at have flere Vintre til deres Raadighed, og som derfor ikke kan gennemgaa hele Bygmesterskolen.

For *Dagskolen for Maskinbyggere* begyndte man i Slutningen af 90-erne at drøfte Spørgsmaalet om en Reorganisation af Planen, navnlig gaaende ud paa dels at udvide Undervisningen saaledes, at den kom til at omfatte 4 Halvaarsklasser, og dels at stille visse Krav med Hensyn til Værkstedssuddannelse før Optagelsen paa Skolen. Forhandlingerne om disse meget vigtige Spørgsmaal trak naturligvis ud og kom derved til at falde sammen med de Overvejelser angaaende en elementær elektroteknisk Undervisning, der paabegyndtes i 1904 af en Kommission, bestaaende af Delegerede fra Indenrigs-, Kultus- og Marineministeriet. Denne Kommission afgav i Begyndelsen af 1905 sin Betænkning og foreslog bl. a., at man skulde søge oprettet en videregaaende elektroteknisk Undervisning ved en til Det tekniske Selskabs Skole knyttet Dagskole, der skulde give Undervisning i et to-aarigt Kursus for Elever med en 4—5 Aars praktisk Uddannelse.

Samtidig med at Planen for denne ny Skole blev udarbejdet, blev Planen for Maskinskolen under Ledelse af Overlærer, cand. polyt. V. *Gottlob* omarbejdet, saaledes at der kunde opnaas nogen Fælles-Undervisning paa de to Skoler. I 1907 bevilgede Regeringen Midler til Opførelse af en elektroteknisk Skole paa en af Københavns Kommune skænkede Grund, beliggende umiddelbart op til Selskabets Skolebygning i Prinsesse Charlottesgade. Undervisningen efter de ny Planer begyndte den 1. Oktober 1907, og den ny Skole blev taget i Brug den 1. April 1908. De ny Skoler, der begyndte med

et Elevantal paa ca. 40, var i Vinteren 1915—16 besøgt af 105 Elever.

Samtidig med Vedtagelsen af de ny Skoleplaner bestemtes det at forlade den gamle Titel — Maskinbygningseksaminand — for de Elever, der fik Afgangsbevis, og at indføre Titlerne: Maskin- og Elektrokonstruktør.

For Tilgangen til de ny Skoler blev det af megen Vigtighed, at man fra 1908 oprettede en Aftenundervisning, saaledes at Elever i deres Læretid kan forberedes til at træde direkte ind i Dagskolens 2. Klasse.

For Dagskolen for Elektrokonstruktører, der organiseredes fortræffeligt af Overlærer, Ingeniør *Vald. Jensen*, blev det af stor Betydning, at Ministeriet for offentlige Arbejder i 1911 godkendte dens Afgangsprøve som Prøve for Statsinstallatører, naar de af Ministeriet stillede Krav til praktisk Foruddannelse er opfyldt.

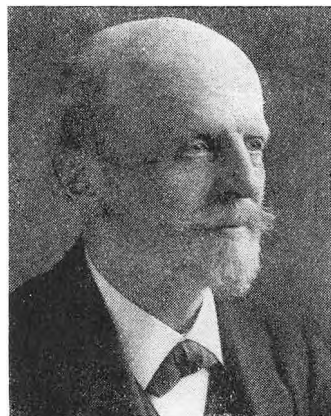
Ligesom Det tekniske Institut havde haft sin *Dagklasse for Malere*, saaledes blev der ogsaa straks ved det ny tekniske Selskabs Skole oprettet en Malerskole. Men medens den førstnævnte havde ført en ret hensygnende Tilværelse, fik den sidstnævnte saa meget større Betydning, som Malerlauget, der i 1857 havde oprettet sin egen Skole, i 1876 fik denne henlagt under Det tekniske Selskabs Skole. Undervisningen paa Malerskolen fik derved straks en særegen Karakter, idet Hovedformaalet med Undervisningen blev at forberede Eleverne til Aflæggelse af Svendeprøven. Man har derfor stadig maattet tilrettelægge Undervisningen efter de Krav, der stilles til denne Prøve, idet man dog senere tillige med en Forlængelse af den daglige Undervisningstid kunde give Undervisning i Sprog og Materiallære.

Malerskolen er i Aarenes Løb foruden af Lærlinge blevet besøgt af en stor Mængde Svende. En

Del af disse søgte Skolen for at dygtiggøre sig i enkelte Fag — Aaring eller Marmorering — medens andre ønskede en mere omfattende, videregaaende Undervisning. Fra 1912 oprettedes der derfor en speciel Afdeling for saadanne Svende. I denne — Dekorationsskolen — gaves der Undervisning i Dansk og Sprog, Perspektiv, Kemi og Materiallære, Dekorativ Tegning, Opmaaling og Komposition samt Øvelser i Tegning efter levende Model.

DE FØRSTE AAR af denne Periode — Slutningen af den forrige Verdenskrig og den vanskelige Efterkrigstid — tegnede sig alt andet end lyse for Det tekniske Selskabs Skoler. Besværlighederne var først og fremmest af økonomisk Art. Det var ikke let at gennemføre selv et nødtørftigt Budget, naar Koksene kostede Kr. 12,50 pr. hl og Kul Kr. 220 pr. ton. Lærerlønningerne, alle Skolebudgetters største Post, maatte altfor længe vente blot paa en rimelig Forhøjelse, som derefter gennemførtes i flere Omgange med Dyrtidstillæg, overordentligt Lønningstillæg m. m. i 1918, 1919 og 1920, og som stillede yderligere Krav til Skolernes i Forvejen overbelastede Økonomi. Det blev nødvendigt at søge det stadigt voksende Underskud bragt ud af Verden, og der bevilgedes eksempelvis i 1919—20 af Statskassen ekstraordinært Kr. 175 000 i dette Øjemed. Naar det i det hele lykkedes successivt at »sanere« Skolernes Pengeforhold, skyldes det ikke mindst den efter Vedtagelsen i 1916 af den nye Tilsynslov gennemførte Tilskudsordning, som Professor *Alfred Lütken*, Selskabets mangeaarige Næstformand og Skoleudvalgs-Formand, i sin Egenskab af Statstilsynets første Direktør havde Hovedæren for. Ogsaa Københavns Kommune fulgte med megen Forstaaelse i Statens Fodspor, og Selskabets Virksomhed nød i disse vanskelige Aar — som altid siden — godt af den i 1917 nyvalgte Formand, Borgmester Dr. *Ernst Kapers* friske Initiativ og kloge Omdømme.

Gennem en lang Aarrække i samme Tidsrum syntes endvidere Skolernes Elevantal at staa i Stampe.

Alfred Lütken.

Aarsagen hertil var bl. a. den, at den da gældende Lærlingelov ikke paalagde nogen formelig Pligt til at søge Teknisk Skole og da navnlig ikke i hele Læretiden. En Gennemgang af Elevstatistikken viste f. Eks., at af 1656 nyindmeldte Elever i 1919—20 søgte 1259 Skolen i 1920—21 som 2. Aars Elever, 793 i 1921—22 som 3. Aars Elever, 429 i 1922—23 som 4. Aars Elever og kun 181 søgte i 1923—24 Skolen som 5. Aars Elever. Læretiden var dengang gennemsnitlig 5 Aar, og mange Arbejdsgivere var af den Opfattelse, at Lærlingene som Hovedregel søgte Teknisk Skole i hele Læretiden, hvilket alt-saa i høj Grad var forkert, idet der efter det her oplyste af ca. 1600 Elever kun blev ca. 400 tilbage som 4. Aars Elever og ca. 200 som 5. Aars Elever. Det er indlysende, at dette Forhold i mange Henseender var uheldigt for Gennemførelsen af en virkelig systematisk Tilrettelæggelse af den supplerende Lærlingeundervisning. Lærlingeloven af 6. Maj 1921 gav, dog med en vis Reservation, bedre Muligheder for en mere regelmæssig Deltagelse i Undervisningen fra Lærlingenes Side, men det gik alligevel langsomt med Forbedringerne. Først i Slutningen af 20'erne, da Skolerne paa Grundlag af Arbejdsdirektoratets Meddelelser om indgaaede Lærekontrakter oprettede et Kartotek over skolepligtige Lærlinge og gjorde behersket Brug af dette paa forskellig Maade, steg Deltagelses-Procenten mærkbart, og den fik en ny Accentuering ved Lærlingeloven af 7. Maj 1937. Det kan nu med Sandhed siges, at praktisk talt *alle* Lærlinge søger den anordnede obligatoriske Undervisning i fuldt Omfang. Indførelsen af tvungne Svendep prøver og Skolearbejdets Tilknytning til disse har vist sig at være overmaade værdifuld i denne Henseende, men det tør maaske ogsaa antages, at Undervisningens successive à jour Føring har gjort den saa meget mere tillokkende for Ungdommen, som en tvungen Un-

dervisning nu engang kan blive det, uden at Idealet dog endnu kan siges helt at være naaet.

Det gennemsnitligt stærkt forøgede Skolebesøg for de enkelte Elever har i Statistiken tilsløret det Faktum, at Lærlingeantallet i Periodens seneste Aar forhaabentlig overgangsvis og af Aarsager, der ikke her skal uddybes, som Helhed er formindsket kendeligt. Det tekniske Selskabs Skolers Elevantal synes stadig ret stort, men ved en Sammenligning med andre større Skolers Elevtal maa det dog erindres, at Hovedstadens tekniske Skolevæsen er spredt over et større Omraade og paa mange forskellige Hænder, Maskinistskolen er en selvstændig Institution, enkelte store og flere mindre Fag har egne Fagskoler, i de mindre Nabokommuner, hvortil Udflytningen har været stadigt stigende, findes stærkt voksende Skoler o. s. v. Praktisk talt al videregaaende, teknisk Undervisning er imidlertid samlet under Det tekniske Selskab, og Dagskolernes voldsomme Vækst har her været den glædeligste Foreteelse i de sidste Aar. Lad saa være, at muligen en Del af denne direkte eller indirekte kan tilskrives den periodiske Arbejdsledighed, det er dog under alle Omstændigheder en lykkelig Ting, at unge Haandværkere og Teknikere søger fortsat teoretisk og praktisk Uddannelse i saa stort et Omfang, som der her er Tale om.

Et Uddrag af Skolernes Statistik for den nu afsluttede 25 Aars Periode, der findes pag. 70, fortæller bedre end mange Ord om Virksomhedens Fremgang og Trivsel, og hertil maa der henvises. Forholdene har formet sig saaledes, at navnlig Periodens sidste Halvdel har frembudt en Udvikling, som er enestaaende i Skolernes Historie. En Sammenligning mellem de respektive Tal for Skoleaarene 1928—29 og 1942—43 viser, at det samlede Elevantal er forøget med over 60 pCt. (4212 — 7011). Dagskolernes Elevantal alene er mere end

firdoblet (395 — 1640), Elevtimetallet for Aften- og Dagskoler tilsammen er vokset til langt over den dobbelte Størrelse (1 302 726 — 2 862 475), hvilket ogsaa gælder Kontant-Regnskabets Balancesum (Kr. 623 414,76 — Kr. 1 558 309,04). Paa de følgende Sider gives en kort Fremstilling af Arbejdets Hovedtræk i det forløbne kvarte Sekel.

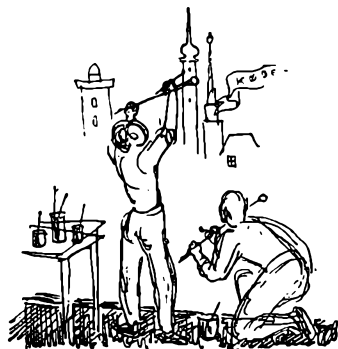

Den elementær-tekniske Undervisning.

Grundlaget for denne er stadig *de forberedende Tegnefag* i den noksom bekendte Form, dog med visse Undtagelser. Det har altid knebet med at faa Tiden til at strække til til al den Teori, man gerne vilde forsyne de unge med i det relativt lille Timeantal, som Skolebesøget omfatter. Allerede før Læringeloven af 7. Maj 1937, der nedsatte Læretiden og dermed Skoletiden gennemsnitlig med et helt Aar og derfor gjorde dette ubetinget nødvendigt, havde man paa forskellige Omraader anstillet Overvejelser om en endnu bedre Udnyttelse af Tiden end tidligere. Ved Kunsthåndværkerskolens Oprettelse i 1930 »tillæmpede« man de forberedende Tegnefag til de kunstindustrielle Fags særlige Behov, og for Maskinfagenes Vedkommende indførtes der i 1934 forsøgsvis i enkelte Klasser en forberedende Undervisning, der giver Eleverne den strengt nødvendige Geometri og Stereometri gennem Emner fra Faget. Det erkendes, at den gennem hundrede Aar hævdevundne, »elementære« Tegneundervisning efter Hetsch's hæderkronede System rummer mange almene, omend ikke let fattelige Værdier, men man har dog af Hensyn til Rationaliseringen ogsaa af Skolearbejdet anset det for rigtigst at gøre Forsøg paa at gaa en kortere Vej til Målet. Forsøgene er faldet overmaade tilfredsstillende ud og en forberedende Undervisning

direkte i Fagklasserne, som man bedst kan kalde det, vilde forlængst være gennemført overalt, hvis man ikke havde haft rimelige Hensyn at tage til Lærerne i forberedende Tegning. Gennemførelsen af Nyordningen maa derfor følge den naturlige Afgang i denne Lærergruppe og altsaa strække sig over en Aarrække.

I *Fagundervisningen for Lærlinge* paa Aftenskolerne har Tegning med Rette stedse været et Hovedfag, men er dog ikke mere det alt overskyggende. Successivt er Forstaaelsen af, at der hører mere til at blive en dygtig Svend end netop at forstaa en Arbejdstegning, trængt frem baade i Skolerne og blandt Erhvervslivets Mænd. Der har bestandigt været arbejdet med Energi paa at gøre Undervisningen til en virkelig alsidig Fagundervisning — bort fra de gamle, ensidige Tegneskoler — og at tilvejebringe faste Planer for enhver Gren af Fagarbejdet, med bestemte Maal for Øje. Det store Elevtal har gjort en meget vidtdreven Opdeling i Specialklasser mulig, som man ganske vist i svundne Dage bl. a. af økonomiske Hensyn veg tilbage for, men som ikke mindst den voksende Mechanisering i Haandværket og Specialiseringen af Industrien har gjort ubetinget nødvendig. Det vilde føre for vidt her at gaa i Enkeltheder med Redegørelse for de paagældende Undervisningsplaner, og det skal derfor blot nævnes, at den Begyndelse, der i 1912 blev gjort ved Oprettelsen af særlige Klasser for Formere og Elektrikere, efterhaanden har udviklet sig saaledes, at der nu foruden det store Antal egentlige Maskinfagklasser findes Specialfagklasser for en lang Række Brancher. Ogsaa udenfor Jernfagene er denne Udvikling med Indførelse af Fag som faglig Regning, Materiallære og Teknologi, Maskinlære o. s. v. foregaaet, dels ved Oprettelse af ny Undervisning og dels ved Supplerings af de bestaaende »gamle« Fag: Murere, Tøm-

rere, Snedkere, Malere, Tapetserere og Møbelpolstrere, Skræddere (1923) m. fl. Kunsthåndværksfagene, der i en lang Aarrække havde været samlet i Fælles-Klasser uden særlig Differentiering, lykkedes det endelig ved Kunsthåndværkerskolens Oprettelse i 1930 at give Plads og Muligheder for en faglig Opdeling, grupperet omkring det mere end hundredeaarige »Institut for Metalarbejdere«.

I de Tilfælde, hvor Ønsket om *Benyttelse af Værksteder og Laboratorier* som Led i Undervisningen viste sig berettiget, og hvor Skolerne ikke selv disponerede over saadanne, faldt det naturligt — for at undgaa urimelige Dobbelt-Udgifter — at søge fornødent Samarbejde, særligt med Teknologisk Institut, der altid beredvilligt og paa lempelige Vilkaar har stillet sine Lokalteter til Raadighed for Teknisk Skoles Formaal. Værktøjslære for Tømrere, hvortil Tømrerlauget aarligt skænker en betydelig Samling Værktøjer til Fordeling mellem Eleverne efter endt Afbenyttelse, er siden 1922 foregaaet i Instituttets Snedkerværksted, Automekanikerne benytter siden 1923 dettes Motorlaboratorium til Øvelser, og Malere, Snedkere og Kunstsmede har ligeledes paa forskellig Maade nydt godt af dette Samarbejde.

Det Behov for et skolemæssigt Supplement ogsaa til den *praktiske Uddannelse*, der i Tidens Løb, og særligt paa Tidspunkter, da Det tekniske Selskab vel ikke helt kunde siges at kende sin Besøgestid paa dette Omraade, førte til Oprettelsen af uafhængige Fagskoler under Fagenes egen Ledelse, er i det sidste Tiaar med Held imødekommet af Selskabets Ledelse i Samarbejde med en Række Fagorganisationer. Allerede i 1923 oprettedes en Halvdagsskole for litografiske Tegnere og senere paa et privat Værksted ligeledes en Halvdagsskole for litografiske Trykkere, som i 1936 installeredes i egne, midlertidige Lokaler paa Nyvej. Efter Op-

førelsen af den nye Skolebygning i Julius Thom-sensgade overflyttedes begge disse Skoleafdelinger under Navn af *Litograffagets Skole* i 1938 til store og rummelige Lokaler her. Samtidig indrettedes *Kemigraffagets Skole* med Reproduktionsfotograf-Atelier og Ætseri. Begge disse Skoleafdelinger er udstyret med de mest moderne Hjælpemidler, og der er i Maskiner, Apparatur og Installationer in-vesteret meget betydelige Beløb, tilvejebragt med Halvdelen af Fagenes Organisationer og med Halv-delen af Statskassen. Skolerne har Helaarsdrift, og Lærlinge fra hele Landet faar her gennemsnitlig i fem Maaneder, jævnt fordelt over de enkelte Lære-aar, praktisk Heldags-Undervisning som Supple-ment til Mesterlæren og til Kontrollering af dennes Effektivitet, ligesom Svendeprøverne afholdes paa Skolen.

Efter Ønske af *Skotøjsindustrien* oprettedes paa samme Maade, omend med betydeligt mindre Om-kostninger, Skoleværksteder for *Naadlersker og Skotøjstilskrædere*, hvor Eleverne efter Tur under eller efter den sideløbende, teoretiske Undervisning gennemgaar supplerende, praktiske Kursus i 3 Maaneder à 2 Aftener ugentlig. Ogsaa her afholdes Svendeprøverne paa Skolen.

Det samme er Tilfældet med *Værkstedsskolen for Tandteknikere*, der oprettedes i 1942 i Samar-bejde med Tandteknikerfagets Fællesudvalg, og som har de Lokaler om Sommeren, der i Vinter-halvaaret benyttes af Institut for Metalarbejdere. Her er der ogsaa efter Ønske fra Gørtilernes faglige Udvalg givet Plads til en *Værkstedsskole for Gørt-lerlærlinge*.

Det tekniske Selskab, til hvis Undervisning Kvin-der helt op mod Aarhundredskiftet simpelthen var adgangsformet, har i hvert Fald siden Kunst-haandværkerskolens Oprettelse i 1930 i særlig Grad haft Opmærksomheden henvendt paa den skole-

mæssige Udvikling af de *specielt kvindelige Sysler*. For Aftenskolernes Vedkommende har det navnlig drejet sig om de *faglærte Syersker*. I Samarbejde med Beklædningsindustriens Arbejdsgiver- og Arbejderorganisationer paabegyndtes i 1931 en Aftenskole (treaarig med 2 Afteners Undervisning i Tidsrummet 1. September til 30. April) med det Formaal at dygtiggøre fagligt uddannede Syersker i teknisk-faglig og æstetisk Retning. Det har været en taknemmelig, men ingenlunde let Opgave, og Fagets Interesse for den supplerende Undervisning har været stadigt stigende, saaledes at der just fornylig er foretaget en Deling og yderligere Udbygning af denne betydningsfulde Afdeling. Konfektionsindustrien har faaet sin egen »*Teknisk Sy-skole*« i den gamle Festsal i Ahlefeldtsgade med 33 Maskin-Sypladser og 46 Haand-Sypladser, elektrisk Presseri m. m., hvortil Staten har hidraget med ca. 60 000 Kr. Den benyttes om Dagen til Kursus (Omskoling og bedre Kvalificering) for arbejdsledige Syersker og om Aftenen til en toaarig Skole for Herre- og Damekonfektionens unge og yngre Arbejdere.

Den hidtidige Aftenskole er herefter specialiseret med Hovedvægt paa Kjolesyningens Behov.

En anden og ikke mindre vigtig Udvidelse af Arbejdet for de kvindelige Fag er *Fagskolen for Modister*, som paabegyndtes forsøgsvis i 1939, og som nu er obligatorisk for alle Fagets Lærlinge efter Indstilling af det faglige Udvalg og med Danmarks Modehandlerforening som Initiativtager. Denne Afdelings Elever, for Tiden ca. 150, faar i 6½ Maaned Undervisning en hel Dag ugentlig, lige-lig fordelt mellem Tegning og almene Fag paa den ene Side og praktisk Undervisning i Hattesyningens Teknik paa den anden Side.

I alle de her nævnte, nye Skoleafdelinger og i en lang Række af de gamle støttes og overvaages Ar-

bejdet af særlige *Fagkomitéer*, som Regel sammensat af et lige Antal Repræsentanter for de bidragydende Arbejdsgivere og Arbejdere og oftest med en Arbejdsgiver som Formand. Oprettelsen af disse har vist sig overmaade formaalstjenlig og har været til udelte Glæde og gensidig Gavn saavel for Fagene som for Skolernes Ledelse. De fordelagtige Muligheder, som en Koordination af Fagenes Selvbestemmelsesret, betinget af Ansvar overfor Lærlingeloven, med fælles Administration under skolekyndig Ledelse, har vist sig at frembyde, tør siges at være udnyttet i fuldt Omfang og sikrer en virkelig effektiv Anvendelse baade af det offentliges og de enkelte Fags Midler.

Det ligger i Sagens Natur, at Lærlingeundervisningen med den knappe Tid, der er til Raadighed, aldeles overvejende maa blive af teoretisk-teknisk supplerende Art. Der indeholdes ogsaa heri — heldigvis da — betydelige almindennende og personlighedsudviklende Værdier, men Spørgsmaalet om en særlig Fortsættelses-Undervisning specielt i Dansk og Regning har alligevel jævnlig været diskuteret. Selvom Tilhængerne heraf vel stadig ikke gør sig store Illusioner i saa Henseende, kan det vist siges, at der efterhaanden har fæstnet sig en Erkendelse af, at Teknisk Skole har Pligt til bedst muligt at uddybe eller i hvert Fald at vedligeholde sine Elevers Kundskaber i de elementære Skolefag — de være saa store eller smaa —, men vel at mærke saaledes, at disse Fag ved at iklædes en faglig Form og hente Emnerne fra Erhvervenes Teknik og Materiallære ogsaa kan tjene Lærlingeuddannelsens Formaal. Paa dette Grundlag har der nu længe været givet Lærlinge af alle Fag Undervisning i Regning — alene med Undtagelse af det første Skoleaar, der af praktiske Grunde udelukkende har maattet reserveres til forberedende Tegning —, medens Undervisningen i Dansk først i

noget Omfang paabegyndtes i 1930 og da i heldigt Samarbejde med de kommunale Fortsættelseskursus.

De almindelige Lærlingeskolers Undervisning er, som bekendt, stadig henlagt til Aftentimerne. I 1919 indførtes af Pladshensyn Undervisning i *Dobbelt-Hold* paa alle Ugedage — undtagen Lørdag, der holdtes fri — henholdsvis fra Kl. 17½—19¼ og fra Kl. 19¼—21. Denne Ordning bibeholdtes indtil 1937, da den nye Lærlingelovs Krav om Kl. 20-Lukning nødvendiggjorde en Omlægning, som — til manges Beklagelse — maatte medtage ogsaa Lørdag Aften til Undervisning. Der kunde ikke længere blive tilstrækkelig Tid til at undervise to Hold paa samme Aften, idet Begyndelses-Tidspunktet — Kl. 17½ — oftest i Forvejen er tidligt nok og i hvert Fald paa ingen Maade taalte at rykkes yderligere frem af Hensyn til Uddannelsen paa Værksteder og Arbejdspladser. Holdene maatte derfor dele Ugedagene imellem sig, saaledes at Hold A. nu har Undervisning Mandag, Onsdag og Fredag og Hold B. Tirsdag, Torsdag og Lørdag, daglig fra Kl. 17½—20. Samtidig forlængedes Skolehalvaaret med en halv Maaned, fra 15. September til 31. Marts, og omfatter nu gennemsnitlig 24 Uger med ialt ca. 180 Timers Undervisning mod tidligere 22 Uger med ca. 183 Timers Undervisning.

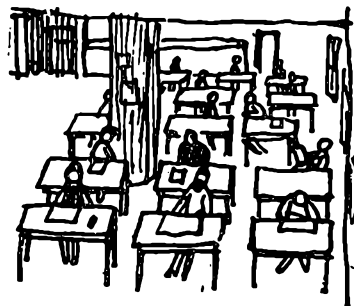
Skolepengene for de ordinære Lærlinge-Aftenskoler maatte under Tidernes Tryk i 1919 forhøjes fra 12 Kr. til 18 Kr. pr. Vinterhalvaar og blev senere (i 1925) yderligere sat op til 25 Kr., at betale med 15 Kr. for Oktober Kvartal og 10 Kr. for Januar Kvartal. I 1934 vedtoges det at opkræve de 25 Kr. under eet forud for hele Halvaaret, en administrativ Fordel, som ikke paa nogen Maade har vist sig at medføre Vanskeligheder. En senere flere Gange paatænkt Forhøjelse af Skolepengene, der med Rette er en ømtaalelig Sag, har indtil videre

maattet opgives, bl. a. fordi det ved Lærningeloven af 7. Maj 1937 paalagdes Skolerne at udlevere Rekvisitter til Eleverne for Mestrenes Regning, som derved maatte belastes yderligere med 6 Kr. pr. Halvaar, en Ordning, som har medført nogle Besværligheder, men som ogsaa har visse skolemæssige Fordele.

Den videregaende Undervisning.

Medens de Dagskole-Afdelinger, der væsentlig omfatter kortere Kursus, og som ikke sluttes med nogen formelig Eksamen — Forberedelsesklassen, Særlig Klasse for Bygningshaandværkere, Klasserne for Skyggetegning (Akademiforberedelse) og Malerlærningeskolen — ikke i en lang Aarrække er undergaaet større Forandringer, er der til Gengæld foregaaet betydelige Nydannelser og Omlægninger i de øvrige Skoleformer af videre- og videstgaende Art.

Kunsthåndværkerskolen. De »dekorative« Fags Uddannelses-Historie i Danmark er lang og formentlig velkendt, og Det tekniske Selskab har i Tidernes Løb haft visse Andele heri — med større eller mindre Held —, fornemmelig paa de mere elementære Stadier, ikke mindst gennem det allerede i 1807 oprettede »Institut for Metalarbejdere«. Den højere, kunstindustrielle Undervisning havde under forskellige Former haft til Huse i Kunstindustrimuseet under skiftende, ofte fremragende Ledere, men det følte som et Savn, at et egentligt Bindeled mellem Lærninge- og Svendeundervisningen syntes vanskelig at etablere. »Kunstindustrimuseets Haandværkerskole« søgte da under afd. Overpræsident J. Jensens Ledelse Samarbejde med Det tekniske Selskab for at faa en passende Fusion

i Stand, saaledes at de relativt faatallige, duelige Svende i Kunsthaandværksfagene allerede under Læretiden kunde faa den nødvendige Stimulans til fortsat, selvstændig Uddannelse, ikke mindst ud fra den rigtige Opfattelse, at Landets Lidenhed betingede en enig Koncentration om de foreliggende Opgaver. Forhandlingerne paabegyndtes i 1928 og førte til Oprettelsen pr. 1. September 1930 af *Kunsthaandværkerskolen*, der under Teknisk Selskabs Ledelse fik til Huse i det gamle kgl. Frederiks Apotek, den ene af Pavillonerne foran Kunstindustri-museet, som Museet med Statens Støtte erhvervede og udlejede for 10 Aar til Det tekniske Selskab. Oprindelig havde det nok været Tanken, at denne Bygning alene skulde rumme den videregaaende Undervisning saavel fra Museets Haandværkerskole som fra Selskabets Skoler, men man fandt det rigtigt — særligt for at afhjælpe den trykkende Pladsmangel i den gamle Bygning i Ahlefeldtsgade — at overflytte *al* kunstindustriel Undervisning, ogsaa Aftenskolerne for Lærlinge hertil, dels for at ogsaa disse sidste kunde nyde godt af daglige Studier i Museets Samlinger og dels for i det hele straks fra Begyndelsen at skabe den ønskelige Enhed i dette Skolearbejde. Til dette Formaal viste Bygningen sig imidlertid snart at være for lille, og der maatte skaffes yderligere Plads ved Indretningen af tre Klasselokaler i Museets søndre Tagetage, senere ogsaa i Museets nordre Loftsetage, hvor Væveskolen i Forvejen var anbragt, to store Lokaler til Møbel-snedkerskolen.

De første Aar af denne i mange Henseender betydningsfulde Skoleafdelings Virksomhed har ikke formet sig uden Vanskeligheder som overalt, hvor noget nyt sættes i Gang, og hvor Arbejdet derfor ofte maa have Forsøgets Karakter, men den har i det hele svaret til de Forventninger, der med Berettigelse kunde stilles til den, takket være en

Række fortrinlige Læreres Indsats, hver for sig i første Linie paa deres Felt. Foruden store Aften- og Dagskoler med Værksteder for de paagældende kunstindustrielle Fags Lærlinge rummer Kunsthaandværkerskolen en Række treaarige Dagskoler for Fag, hvori der ikke findes nogen egentlig Mesterlære: Keramik, Vævning, Stoftryk, Syteknik og Modetegning samt Reklametegning, og det har, som tidligere omtalt, her været Selskabets Bestyrelse særligt magtpaaliggende at kunne tilgodese de Uddannelsesomraader, hvor unge Kvinder skønnes at have specielle Forudsætninger for at skabe sig gode Erhvervsmuligheder.

Københavns Kommune viste sin Paaskønnelse af Selskabets Virksomhed paa dette Omraade ved — samtidig med Overdragelsen af den store Byggegrund i Julius Thomsens Gade — at stille den af Efterslægtsselskabets Skole hidtil benyttede Bygning ved Jac. Danefærdsvej, der støder direkte op til nævnte Grund, vederlagsfrit til Raadighed for Kunsthaandværkerskolen. Hertil henflyttedes i Løbet af 1940, efter at Efterslægtens Skole havde overtaget sin nye Bygning i Utterslev, Hovedparten af Kunsthaandværkerskolens Værksteder m. m. De Afdelinger, som saa at sige daglig benytter Kunstindustrimuseets Samlinger til Studiebrug — Væveskolen og den nye, stærkt voksende og dygtigt arbejdende Snedkerskole — har fremdeles til Huse som Lejere i Museets nordre Tagetage, medens alle de andre Fag som hidtil baade i Aften- og Dagtimerne ogsaa søger til Museet, naar Anledning her til gives.

Det er værd at nævne i denne Sammenhæng, at Selskabets *Prisopgaver for Kunsthaandværkere*, der første Gang blev stillet i 1879 paa Forslag af Arkitekten, Professor *Fenger*, ved sine formaalstjenligt aktualiserede Konkurrencer og takket være Kunsthaandværkerskolens Virksomhed, for flere Fags

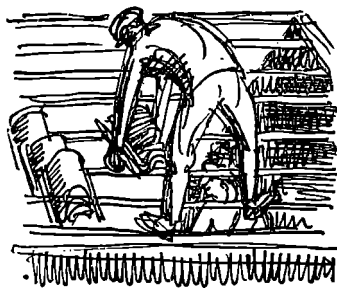
Vedkommende er undergaaet en glædelig Renæssance. I Prisopgave-Udvalget, hvis Formand Oldermann, Sølvsmed *Evald Nielsen* har været gennem 25 Aar, har en Række fremtrædende Kunstnere stedse med megen Interesse medvirket ved Bedømmelserne.

En tilsvarende Gerning af støttende og stimulerende Karakter udøver »Selskabet for Kunsthaandværkerskolen«, hvori faglige Kredse med Interesser i denne Uddannelse er repræsenteret.

Bygmesterskolen og Husbygnings-Teknikum. Den i 1912 fastsatte Plan for Bygmesterskolernes Undervisning betegnedes som »midlertidig«, og det blev i Aarenes Løb paa Grund af den hastige Udvikling af Byggeriets Teknik nødvendigt paa mange Punkter at ændre Undervisningens Indhold, men først i 1934 ophørte Midlertidigheden ved Handelsministeriets Godkendelse af en ny Undervisningsplan og et Eksamensregulativ for disse Skoler. Herved fastlagdes præcise Regler for Optagelse og Opnaelse af Afgangsbevis, for hvilket sidste aflagt Svendep prøve stilledes som Betingelse, hvad Det tekniske Selskabs Bestyrelse allerede i 1918 meget indtrængende havde anbefalet. Det vil her som andre Steder føre for vidt at behandle Planens Enkeltheder med Hensyn til Undervisningens Art og Omfang, der jo ogsaa er fælles for en Række Skoler, men det tør være nok at sige, at det fremdeles er det haandværksmæssige, der er Hovedsagen i denne Uddannelse, i lige Grad til Nytte for de Elever, der bliver i Haandværket, og for dem, der gaar videre til Kunstakademiet. Den stadig standende Diskussion om Arkitektuddannelsen har ogsaa lejlighedsvis med Rette berørt Bygmesterskolerne, men Arbejdet med yderligere Udbygning af Undervisningen paa Bygmesterskolens egne Linjer er uafhængigt heraf, ikke mindst i de senere Aar, skredet

stærkt frem ved successiv à jour-Føring af Stoffet, fornødne, tildels forsøgsvisse Omlægninger af dette (herunder navnlig Matematiken) og ved Udgivelsen af en Række Lærebøger og andre Hjælpemidler, som nu almindeligt benyttes ogsaa ved de andre Bygmesterskoler. At denne Skoleform fylder sin Opgave indenfor de givne Rammer, synes ogsaa Elevtilgangen at tyde paa, idet denne i Løbet af de sidste 13 Aar er vokset til det firdobbelte, fra 113 (i 1929—30) til 454 (i 1942—43).

De givne Rammer for Bygmesterskolen har imidlertid ikke vist sig at være tilstrækkelige til Imøde-gaaelse af Erhvervslivets Behov paa alle Byggeriets Omraader. Efter Ønske gennem flere Aar fra Bygmesterskolens Dimittender og med kraftig Støtte fra saavel Murerlauget som Tømrerlauget i København oprettedes i 1931 en eetaarig Overbygning paa Bygmesterskolen under Navn af *Husbygnings-Teknikum*. Med Husbygningen som Udgangspunkt gives her en videre Uddannelse i Statik og Jernbeton og en Række andre tekniske Fag af Betydning for Husbygmestre med særlig Hovedvægt paa Arbejdsledelse og Forretningslære. Dimittenderne fra dette Teknikum, hvis Undervisningsplan endnu ikke er officielt fastlagt af Ministeriet, har allerede af den Grund desværre ikke hidtil haft nogen speciel Afgangs-Titulatur, hvilket dog i normale Tider ikke i nævneværdig Grad har hindret deres Ansættelses-Muligheder. De er i det hele kommet godt an, og selvom en Del af Dimittenderne — som rimeligt og naturligt er — har fundet Vej til Ingeniør- og Arkitektkontorer i assisterende eller selvstændige Stillinger, tager denne Skoleafdeling fortrinsvis Sigte paa at tjene det større Byggehaandværk ved at uddanne Folk, der, naar fornøden praktisk Erfaring er opnaaet — hvad Skolen jo ikke kan give — vil egne sig til Arbejdsledere og Mestre i Byggefagene.

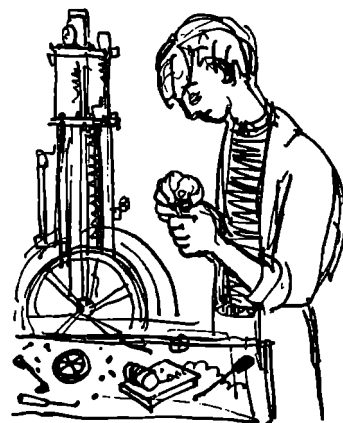
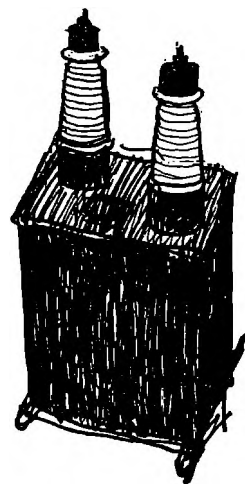

Maskin- og Elektroteknikum. I den brogede Mangfoldighed, som Det tekniske Selskab omfatter, har disse to Lærestalter for Ingeniøruddannelse, der i det daglige udadtil fremtræder som en Helhed, altid haft deres eget Ansigt. Deres Udviklingshistorie er baade lang og lærerig og forøvrigt behandlet udførligt i andre, let tilgængelige Skrifter. Det gælder i særlig Grad for disse Afdelinger, som paa mange Maader fører en selvstændig Tilværelse, men samtidig nyder godt af Kontinuiteten i Selskabets Virksomhed, at deres Trivsel og Fremgang er nøje knyttet til de daglige Lederes Personlighed. Ved Afslutningen af den sidste 25 Aars Periode fortjener derfor de to, nu afdøde Overlærere, Ingeniør *Vald. Jensen* og ganske særligt Ingeniør, cand. polyt. *P. Schrøder* at mindes med Taknemmelighed for deres betydningsfulde Gerning, henholdsvis i Ledelsen af Elektroteknikum og Maskinteknikum. I 1922 udvidedes den da toaarige Undervisning til — ligesom de tilsvarende Teknika i Odense og Aarhus — at omfatte tre hele Studieaar, og samtidig maatte Laboratorierne undergaa en omfattende Udvidelse, som først afsluttedes i 1927 med Opførelsen af en ny Bygning til Maskinlaboratorium m. m., der ligesom det elektrotekniske Laboratorium stadig efter Evne suppleres for at holdes paa Højde med Tidens og Teknikens Krav. Senest er der i 1942 taget en større Tilbygning i Brug med 20 Normal-Klasser, nye Laboratorier m. m. til Anvendelse fortrinsvis for Maskin- og Elektroteknikum, hvis Undervisningsplaner i 1943 er underkastet en gennemgribende Revision. Arbejdet hermed, ligesom i det hele Vilkaarene for de to Teknika og deres studerende, følges med vaagen Opmærksomhed saavel af Jernindustrien som navnlig af Teknikum-Ingeniørernes Forening, Ingeniørsammenslutningen. I Forstaaelse med denne, der ofte har taget et gavnligt Initiativ paa fælles Omraader, har man med

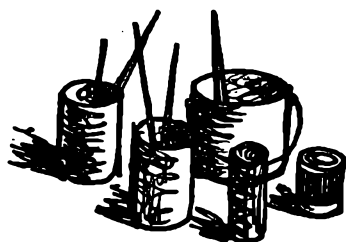
visse Mellemrum foretaget en passende Modernisering af de ydre Former for Virksomheden. Saaledes kan det nævnes, at denne Skoleafdeling i 1931 fik Navneforandring til »Københavns Maskin- og Elektroteknikum«, og at det i Marts Maaned 1940 efter mange og lange Forhandlinger herom, hvori Selskabets Formand, Borgmester Dr. Kaper var den drivende Kraft, lykkedes at opnaa ministeriel Godkendelse af en Nyordning, hvorefter der fremtidig paa Afgangs-Diplomet tillægges Dimittenderne Betegnelsen »Ingeniør i Maskinteknik«, resp. »Ingeniør i Elektroteknik«. Et betydningsfuldt Led i denne Uddannelse og til megen Berigelse for de enkelte Deltagere gennem Aarene har de Studierejser til Tyskland og Schweiz, som tog deres Begyndelse allerede i 1920, bestandig været. Afgangsholdene fra saavel Maskin- som Elektroteknikum besøger hvert Aar under normale Forhold med erfarne Lærere som Rejseledsagere en lang Række Industrivirksomheder, offentlige Anlæg, Museer o. s. v. i disse Lande. Ekskursionerne strækker sig gerne over 14—16 Dage og muliggøres dels ved de studerendes egne, beskedne Midler, men navnlig ved meget betydelige Tilskud fra forskellige Legater og Fonds, som Selskabet aldrig forgæves appellerer til og derfor skylder megen Tak.

Det vigtige Spørgsmaal om Tilvejebringelsen af de nødvendige Lærebøger m. m., specielt tilrettelagt for Maskin- og Elektroteknikum og fremstillet til en for de studerende overkommelig Pris, har Selskabet løst dels ved selv paa eget Forlag at udgive saadanne Læremidler og dels ved Samarbejde om Udgivelsen med Odense Maskinbygningsteknikum og Aarhus Elektroteknikum. En Lærebog i Maskinelementer er fremkommet i tre Udgaver ved fælles Foranstaltning af Danmarks tekniske Højskole og Københavns Maskin- og Elektroteknikum. Flere af de her omhandlede Bøger, der vid-

ner om vore Teknikas høje undervisningsmæssige Standard, har fundet Anvendelse ogsaa udenfor disse i et ikke ringe Omfang.

De studerendes Antal har i Skoleaaret 1942—43 naaet et foreløbigt Maksimum, idet Dagskolerne alene søges af 393 unge Mennesker, bortset fra det store Antal Elever, der paa forskellige Stadier deltagere i Teknikums Aspirantundervisning paa Aftenskolerne.

Bygningerne og andre Lokale-Forhold.

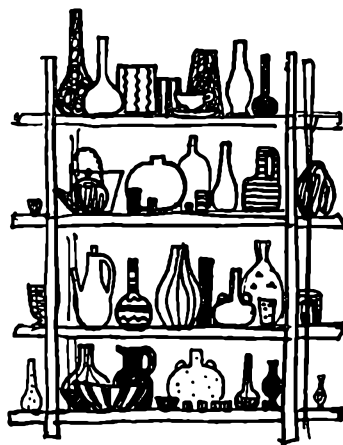
Ved alle andre større Tekniske Skoler her i Landet betragtes det som en selvfølgelig Ting, at man skal kunne huse alle sine Elever — baade paa Aften- og Dagskoler — under eget Tag og paa samme Tid, og det føles næsten katastrofalt, naar det en kort Tid bliver nødvendigt at arrangere sig med lejede Lokaler udenfor Skolen. I saa Henseende har Skolerne i København — som forøvrigt paa andre Omraader — været væsentligt ringere stillet end Kollegerne i Provinsen. Man har, tvunget af økonomiske Omstændigheder, hvis Berettigelse nok ikke er saa urimelig endda, i Hovedsagen maattet indskrænke sit Byggeprogram til kun at omfatte, hvad der var nødvendigt af Hensyn til Dagskoleafdelingernes Formaal. At opføre særlige Bygninger udelukkende til Brug for Aftenskolerne har — med en enkelt Undtagelse, der nu er ved at likvideres — ligget udenfor Mulighedernes Grænse. Som Følge deraf har man været henvist til *dels* at anlægge al Undervisning paa samtlige Aftenskoler i to Hold (tidligere med Dobbeltbold paa alle Ugedage, undtagen Lørdag, nu med Enkelthold paa to Gange tre Ugedage) og *dels* at anbringe de Aftenklasser, som ikke kan rummes i egne (Dagskole-)

Bygninger, i en Række lejede Lokaler, fortrinsvis i Kommuneskoler.

Det skal indrømmes, at der har været og er Ulemper herved — ikke saa faa endda —, men det maa samtidig erkendes, at denne Ordning for Selskabet og dermed for det offentlige betyder en ikke ringe økonomisk Aflastning. Tilvejebringelsen af Bygninger, der kunde rumme de ca. 1800 Aftenskoleelever, som for Tiden undervises i paa rimelige Vilkaar lejede Lokaler, vilde stille saa store Krav til Økonomien baade med Hensyn til Anskaffelse og Drift, at det næppe kan siges at være forsvarligt, og Midlerne vil i hvert Fald med større Fordel kunne anvendes i Selskabets andre Øjemed. Københavns Kommune har ogsaa paa dette Omraade vist Selskabet den største Imødekommenhed bl. a. ved Anskaffelse (i 1929) af særlige Borde til de Klasser i Børneskolerne, som om Aftenen benyttes af Teknisk Skole, og Forholdene er — uden paa nogen Maade at være ideelle — nu saa gode, som det for Tiden er muligt at gøre dem.

Ved Oprettelsen af de her omtalte »Filialer« har Teknisk Selskab efterhaanden maattet følge Udvandringen fra den indre By til Forstæderne. Det har været Formaålet, saa vidt muligt, at lægge et passende Antal af de almindeligst forekommende Lærlingeklasse (forberedende Tegning, elementære Maskinfagklasser og enkelte Bygningsfagklasser) i hver Bydel, medens alle Specialklasser og al videregaaende Undervisning naturligt har maattet koncentreres paa Skolerne i den indre By, hvortil alle Elever har nogenlunde lige langt.

Paa Christianshavn udvidedes Filialen i Prinsessegade i 1919 med en Afdeling i Kommuneskolen paa Lergravsvej, som begge blev sammenlagt i 1929 til en større Aftenskole med 15 Klasser i Skolen ved Sundholmsvej foran paa Amager. For Vesterbro-Afdelingen (Kochsvej 34), der havde til

Huse i en specielt til Formaalet indrettet, men lejet Bygning, fornyedes Lejemaalet for en ny femtenaarig Periode fra 1923 til 1938 og opsagdes derefter, da Bygningen i Julius Thomsens Gade stod færdig. En paatænkt Kommuneskole-Filial paa Ny Carlsbergvej til at udfylde »Mellemrummet« mellem den indre By og Skolen i Valby er efter de nuværende Forhold indtil videre opgivet.

Vanløse-Afdelingen aabnedes 1922, Brønshøj-Filialen begyndte i 1923 i den gamle Skole i Brønshøj, flyttedes senere en Overgang til Frederikssundsvejens Skole for endelig i 1937 at indtage sin nuværende Plads i den nye Skole paa Bellahøj, og en Afdeling paa Skolen i Husum oprettedes i 1934. Elevantallet i de her nævnte Filial-Skoler har været i stadig Stigning indtil den allersidste Tid.

For Østerbros Vedkommende besluttede man, da den gamle Filial i Helgesensgade ikke længere kunde benyttes, at opføre en ny Skolebygning med 12 Klasselokaler, der stod færdig i 1917 og kostede ca. 200 000 Kr., heri medregnet Grundens Værdi, der skænkedes Selskabet af Københavns Kommune. Denne Bygning har som oftest været fuldt optaget af Aftenskoler, i de seneste Aar dog for en væsentlig Del af Elever, som maatte henvises hertil paa Grund af Pladsmangel paa andre Skoler, særligt i Ahlefeldtsgade og i Prs. Charlottesgade paa Nørrebro. Om Dagen stod Bygningen ledig og udlejedes i Perioder helt eller delvis til andre Skoler. I Aarenes Løb har det vist sig, at Behovet for en Teknisk-Skole-Afdeling i denne Bydel er stærkt formindsket, fordi Antallet af »Lærlinge-Børn« i Østerbro-Kvarteret stadig er nedadgaaende, og det faldt derfor naturligt at søge Selskabets faste Ejendom her overladt til andet Formaal for derved at frigøre de nødvendige Midler til en haardt tiltrængt Udvidelse af Komplekset paa Nørrebro, der vilde afhjælpe den trykkende Pladsmangel saavel for Tek-

nikums Dagundervisning som for Aftenskolerne i denne Lærlinge-rige Bydel. Atter her traadte Københavns Kommune hjælpende til ved at leje Bygningen paa et 10-aarigt Lejemaal til Ungdomsherberge, dog saaledes at Teknisk Selskab indtil videre disponerer over et mindre Antal Lokaler her til Aftenskole. Planerne om de længe paatænkte Byggearbejder paa Nørrebro blev herved økonomisk muliggjort, ikke mindst takket være et særdeles fordelagtigt Laan fra Dansk Arbejdsgiverforening og ved et Laan af Statskassen efter de herom gældende Bestemmelser. Den betydelige Udvidelse af Bygningskomplekset med Facade mod Stevnsgade var færdig til Indflytning i Maj 1942 og kostede ialt 842000 Kr.

Der er her i korte Træk redegjort for Aftenskolernes Lokale-Forhold, som paa mange Punkter har frembudt Vanskeligheder, men Pladsforholdene for Dagskolerne i Selskabets egne Bygninger har i de svundne Aar givet Anledning til lige saa mange Besværigheder. Allerede i 1924 blev det offentligt udtalt paa Selskabets Generalforsamling, at Skolerne i København med Hensyn til Plads- og Arbejdsforhold blev handicappet af de større Skoler i Provinsen, der netop da havde foretaget store Udvidelser, ikke mindst takket være den langt større økonomiske Offervilje og mere direkte, lokalt betonedede Interesse for Skolernes Anliggender, som man dér — dengang som nu — kunde glæde sig over og høste Fordel af. Som nævnt opførtes i 1927 en Bygning for Maskinlaboratorium m. m. paa Nørrebro til et Beløb af ca. 200 000 Kr. med et Bidrag fra privat Side af ca. 25 000 Kr., men en Forbedring af Forholdene i den gamle, iøvrigt til sit Formaal fortrinligt indrettede Bygning i Ahlefeldts-gade lod vente længe paa sig. Forskellige Planer — om Køb af Naboejendomme og om Paabygning af en Attika — maatte opgives, dels fordi de viste sig

økonomisk uigennemførlige, og dels fordi Resultatet ikke vilde komme til at staa i et rimeligt Forhold til Udgifterne. Ved Forstanderskiftet i 1928 inddroges den tidligere Forstanderlejlighed til Skolebrug, og Kunsthaandværkerskolens Oprettelse i 1930 gav ogsaa nogen Aflastning, men det stadigt voksende Elevantal baade paa Bygmesterskolen og i Malerskolerne sprængte efterhaanden Rammerne, saa at endogsaa Festsalen og Frokoststuerne maatte tages i Brug til Undervisning samtidig med, at Dag-skoleeleverne bogstavelig maatte jages ud af Klasserne Kl. 16, for at Lokalerne kunde nødtørftigt udluftes og rengøres til Aftenholdene.

Paany viste Københavns Kommune sin Forstaaelse af Forholdene og sin Paaskønnelse af Selskabets Virksomhed ved i 1936 vederlagsfrit at overlade det den meget værdifulde og centralt beliggende Grund i Julius Thomsens Gade 5 med paa-staaende ældre Bygninger, der da endnu benyttedes af Efterslægtens Skole, alt til en Værdi af 628 000 Kr. Fra anden Side tilvejebragtes knapt 100 000 Kr., og Grundlaget for et Andragende til Statskassen om et Laan efter de herom gældende Regler var hermed i Orden. Arbejdet med Opførelsen af den nu formentlig velkendte Bygning som Nabo til Statsradiofoniens nye Hus paabegyndtes den 1. December 1936 og gennemførtes med en saadan Energi og Akkuratesse, at Bygmesterskolen kunde flytte ind i sine Lokaler allerede i Efteraaret 1937, medens det store og i alle Henseender særdeles vel indrettede Hus først stod helt færdigt og kunde indvies under festlige Former og i Hans Majestæt Kongens Nærværelse den 26. Januar 1938. Den samlede Opførelsessum, incl. Grundens Værdi, androg 2 464 000 Kr. Samtidig bragtes imidlertid som ovenfor antydte forskellige, ret bekostelige Lejemaal andetsteds til Ophør og Fordelene ved en Centralisering udnyttedes i passende Omfang, saa-

ledes at de forøgede Udgifter til Nybygningens Drift og Amortisation efter en Overgangstid nogenlunde smertefrit har kunnet indpasses i Skolernes Økonomi.

Paa den resterende Del af Grunden mod Radiohuset har Selskabet endelig ladet opføre en tredje og sidste Blok, ligeledes ved Hjælp af Laan fra Dansk Arbejdsgiverforening og Statskassen. Dette sidste Byggeforetagende færdiggjordes i Sommeren 1943 og benyttes for de tre nederste Etagers Vedkommende af Fagskolen for Boghaandværk, der nu er tilsluttet Det tekniske Selskabs Skoler, medens de tre øverste Etager er stillet til Raadighed for de grafiske Fags 9 Organisationer under Arbejdsgiverforeningen til Oprettelse af en Grafisk Højskole og anden Anvendelse.

Medens den nye Skole i Julius Thomsens Gade — ligesom Selskabets øvrige Bygninger — i Sæsonerne baade Dag og Aften er optaget fra Kælder til Kvist, har man endnu i den gamle Bygning i Ahlefeldts-gade *om Dagen* en Reserve af Lokaler, som dog efterhaanden finder Anvendelse. De tidligere Administrationskontorer og tilstødende Lokaler er udlejet til Statens Tilsyn til Brug for Teknisk Lærerkursus, Modistfagets Læringseskole er rykket ind med sin Dagskoleundervisning o. s. v.

I Aarenes Løb er der gjort et stort Arbejde for successivt at modernisere Selskabets ældre Bygninger, og blandt de større Arbejder i saa Henseende kan nævnes Fornyelse af Varmeanlægene i Ahlefeldts-gade med Tilslutning til Kommunens Varmecentral i Gothersgade (1933) og Centralisering af Varmeanlægene i Komplekset paa Nørrebro med tilhørende omfattende Hovedstandsættelse (1940).

I Skoleaaret 1942—43 disponerede Det tekniske Selskab over 149 Klasseværelser og andre Undervisningslokaler i egne Bygninger samt over 31 Lokaler i kommunale Skoler.

Lærerne og Samarbejdet med disse.

Det gælder for teknisk Undervisningsvirksomhed maaske i endnu højere Grad end for andre Skoleformer, at Arbejdet staar og falder med Lærerne. Det tekniske Selskab har lykkeligvis i de skiftende Perioder oftest haft de rette Mænd paa de rette Poster. Foruden til de allerede nævnte afdøde Ledere staar Selskabet i den største Taknemmelighedsgæld til Personligheder som *Metz*, *Scheller* og *Bille*, *Fristrup*, *Øjgaard* og *Peter Schou*, *Grønvold* og *Hakon Thorsen*, *G. V. Blom* og *Hirth* og mange flere, der hver i sit Fag og paa sin Maade fremmede Udviklingen, og hvis Minde fortsat bevares af deres gamle Elever.

Det tør da ogsaa siges, at Det tekniske Selskabs Ledelse bestandig har paaskønnet Lærernes Indsats og vist den bedste Vilje til at fortsætte og udvide det allerede forlængst indledede Samarbejde med Skolernes Lærerpersonele i rigtig Erkendelse af dettes fundamentale Betydning for Skolernes gode Fremgang i smaat som i stort. Lærernes organisationsmæssige Bestræbelser har, som naturligt er, drejet sig om tre Poler: Lønningerne, Ansættelsesforholdene og Deltagelse i Skolearbejdets Ledelse.

For Lønningernes Vedkommende er Debatten i det store og hele efterhaanden forlagt fra de enkelte Skoler til Tilsyn, Skoleraad og Ministerium, men det maa billigvis indrømmes, at de tekniske Lærere i den forrige Krigs- og Efterkrigstid kom altfor sent med i Lønstigningerne, og at de først i den seneste Tid er blevet stillet nogenlunde lige med andre Lærere ved tilsvarende Undervisning. Hvor det har været muligt og forsvarligt af økonomiske Hensyn, er Lønningerne dog i Aarenes Løb — og ganske særligt for Overlærere, faste og hel-aarsansatte Lærere — med al rimelig Forstaaelse

fra Bestyrelsens Side efterhaanden søgt tilpasset efter Tidens Krav.

Medens Lønningerne saaledes i nogen Maade paa Forhaand er uniformerede, har der ikke i samme Grad været sat bestemte Grænser for en gunstig Udvikling af Ansættelsesvilkårene. De gamle Bestemmelser herom, som allerede fastlagdes i 1912, var Tiden efterhaanden løbet fra, og forskellige Begivenheder gav i Lærerkredse Fornemmelsen af, at navnlig Timelærernes Stilling var mere utryg, end det skønnedes rimeligt. Repræsentanter for Selskabets og Lærerforeningens Bestyrelser forhandlede sig derfor — med passende Resignation fra begge Sider — til Rette om en Serie ret detaljerede »Bestemmelser for Lærernes Ansættelsesforhold«, der vedtoges den 18. Februar 1936, og som vist i det hele maa betegnes som en heldig Løsning. De forskellige Kategorier af Lærere placeredes i Forhold til hinanden (Overlærere, fastansatte Lærere, aarslønnede Timelærere, Timelærere, Aspiranter og Vikarer), og en Række gode Sædvaner gennem Aarene benyttede man Lejligheden til at codificere (Anciennitet, Sygeløn, Opsigelse, Ansættelsens midlertidige Ophør o. s. v.). Med Hensyn til Pensioneringen gjorde man det til en Pligt for de mere fast ansatte Lærere og Funktionærer at være Medlemmer af de Tekniske Skolers Pensionskasse, medens alle andre har Ret, men ikke Pligt, til ved Skolernes Foranstaltning at blive indmeldt i Kassen.

Det betydningsfuldste i de nye Bestemmelser var vel nok, at der blev givet det store Flertal af Lærerne, Timelærerne, løbende Ansættelse fra Aar til andet, naar de første tre Aars Aspiranttid er overstaaet, med fornødent Forbehold af den Frihed i Dispositionerne, som er nødvendig, naar Undervisningens Tarv skal gaa fremfor alt. Ifølge Sagens Natur er dette ikke ensbetydende med fast Ansættelse af Tjenestemandskarakter el. lign., men den

valgte Form betegner dog en fastere Tilknytning til Institutionen, som baade Selskabets Bestyrelse og formentlig ogsaa Lærerkorpset som Helhed har været glade for at faa i Stand. Herpaa tyder da ogsaa, at det er disse Bestemmelser, som i det væsentlige danner Grundlaget for de Regler om Ansættelsesvilkaar m. m., som Dansk teknisk Lærereforening gennem Skoleraadet har faaet forelagt for og godkendt af Handelsministeriet.

Det skal tilføjes, at Aldersgrænsebestemmelser efter Statens Mønster indførtes allerede i 1917, saaledes at alle skal fratræde ved Udgangen af det Skolehalvaar, hvori de fylder 70 Aar og er berettiget til at forlange Afsked ved det 65. Aar.

Det gamle, »parlamentariske« System for Lærernes Repræsentation i Administrationen af det egentlige Skolearbejde er ved flere Lejligheder undergaaet mindre Ændringer og bestaar nu af et Lærerraad (for hele Institutionen), af Lærereforsamlinger (alle Lærere ved hver Dagskoleafdeling) og af Lærerrudvalg for Aftenskolernes Lærere. Det følte imidlertid, trods disse mange Organer, af Lærerne som et Savn, at de ikke havde direkte Rapport til Selskabets øverste Ledelse, Bestyrelsen, og i 1936 indførtes derfor særlige Bestemmelser om Lærernes Deltagelse i Skoleudvalgets Arbejde, dog kun ved Behandlingen af alle saadanne Sager, der ikke særligt angaar Skolernes økonomiske Anliggender eller enkelte Personers Forhold. Hovedvægten blev lagt paa en Repræsentation af de pædagogisk ansvarlige Overlærere (ialt 4 af disse, udpeget af Selskabets Bestyrelse), medens Lærereforeningen vælger to Repræsentanter, alle med Ret og Pligt til at udtale sig, men uden Stemmeret. Det maa formentlig erkendes, at der af Selskabets Bestyrelse er vist al ønskelig Imødekommenhed overfor berettigede Krav fra Lærerkorpsets Side om at faa fornøden Indflydelse paa de Omraader, hvor det falder na-

turligt, d. v. s. i alle Spørgsmaal, der angaar Undervisningens Retningslinier og den særlige Pædagogik indenfor Institutionens Rammer.

Det tekniske Selskabs Organisation og Ledelse.

De senest forløbne 25 Aar, der i saa mange Henseender har været udviklingsrige for det hundredaarige Selskab, saaledes som det i det foregaaende er søgt skildret i korte Træk, har som sine mange Forgængere vist, at denne for dansk teknisk Undervisning karakteristiske Organisationsform er en lykkelig Ting. Den økonomiske Indsats, der direkte gøres af Selskabets Medlemmer, er vel relativt ringe, men til Gengæld kan Betydningen af det store og uegennyttige Arbejde, som Selskabets Bestyrelse — og da særligt dennes Skoleudvalg — Aar efter Aar udfører i Varetagelsen af Selskabets Interesser udadtil og indadtil samt med Administrationen af de betydelige Pengemidler, som Stat, Kommune og Erhvervene stiller til Raadighed, næppe overvurderes. (De samlede Driftsmidler androg i 1942—43 ialt ca. 1 560 000 Kr. Heraf udgør Statens Tilskud ca. 40 pCt. og Tilskudet fra Københavns Kommune ca. 20 pCt., medens Resten indgaar som Skolepenge og Tilskud fra anden Side, Andel i Varelotteriets Overskud, Bidrag fra en Række Legater og Fonds, Lejeindtægter m. m.). Det Ansvar, der er forbundet med denne »private« Direktion af en stor, egentlig offentlig Virksomhed, betinger da ogsaa, at der i Selskabets øverste Ledelse sikres den størst mulige Kontinuitet, og navnlig at denne lægges fast i de rette Hænder. Ud fra denne Betragtning og med yderligere Motivering i forskellige Begebenheder, hvis Konsekvenser kunde antages lejlighedsvis at rumme Mulighed for Tilfældigheder af uønskelig Natur, optoges Selskabets Love, der

praktisk talt havde været uændrede siden 1876, til en gennemgribende Revision og à jour Føring, der vedtoges af Generalforsamlingen den 30. September 1936 og godkendtes af Handelsministeriet under 16. November samme Aar.

Herefter udgik de Generalforsamlings-valgte Medlemmer af Bestyrelsen, der samtidig udvidedes til 19 Medlemmer, valgt saaledes: 2 af Handelsministeriet, 4 af Københavns Kommunalbestyrelse, 6 af Haandværkerforeningen i København, 4 af Industriforeningen i København og 2 af Arbejdernes Fællesorganisation samt Skolernes Forstander. Det ene af de af Handelsministeriet valgte Medlemmer udpeges af Ministeriet til at indtræde i Skoleudvalget, der bestaar af 5 Medlemmer. De nye Love ændrede og moderniserede iøvrigt paa en Række Punkter Forretningsgangen i Selskabets Administration, og det bestemtes efter Ministeriets Ønske, at den ene af de af Generalforsamlingen valgte Revisorer skal være statsautoriseret.

Sjælen i denne betydningsfulde Omorganisation var — som ved talrige andre Lejligheder, hvor Det tekniske Selskab havde Brug netop for en Mand med hans fremragende Egenskaber — Bestyrelsens utrættelige og højt skattede Formand, Borgmester, Dr. phil. *Ernst Kaper*, der i 1917 havde afløst Borgmester, senere Politidirektør, Etatsraad Th. Dybdal. For Borgmester Kaper, som i Forvejen paa saa mange andre Omraader ydede det helt fortrinlige, var Det tekniske Selskabs Ve og Vel efter hans eget Sigende noget af en Hjertesag og ogsaa her vil hans Virke sent blive glemt. Veltalende og klogt, administrativt og pædagogisk lige alsidig orienteret førte han Forsædet i Bestyrelsen og var i alle Sager, der forelagdes ham, Selskabets daglige Ledelse til uvurderlig Nytte som Vejleder og Ven.

Efter Borgmester Kapers Død — den 10. Juli 1940 — indvalgte Kommunalbestyrelsen Borgmester Al-

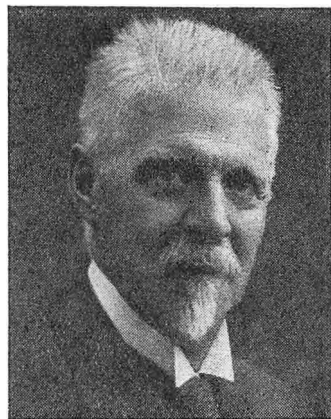

Ernst Kaper.

fred Bindslev i Bestyrelsen, der paa sin Side, tro mod den gode Tradition, paa sit Møde den 25. September s. A. valgte den nye Borgmester for Magistratens 1. Afdeling til Formand.

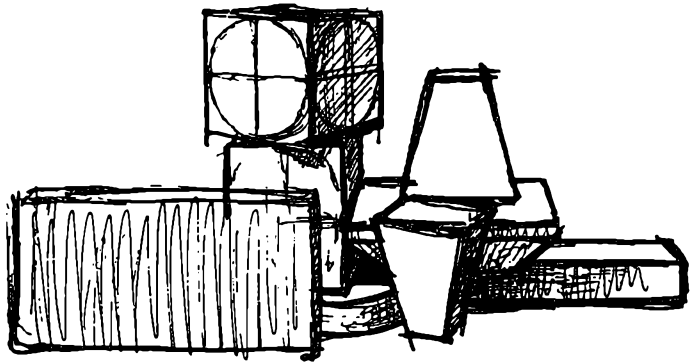
Den vigtige Post som Formand i Skoleudvalget har nu i en lang Aarrække været beklædt og beklædes stadig af Bestyrelsens Næstformand, Direktør *H. H. Mansa*, A/S Atlas, der indvalgtes i Selskabets Bestyrelse allerede i 1910, og som altsaa i 1935 kunde fejre et i Selskabets Annaler enestaaende 25 Aars Jubilæum som Bestyrelsesmedlem. Ved denne Lejlighed overrakte Bestyrelsen Direktør *Mansa* Selskabets smukke Mindebøger i Sølv og gav samtidig Udtryk for sin varmeste Paaskønnelse af hans lange og fortjenstfulde Arbejde for Skolerne.

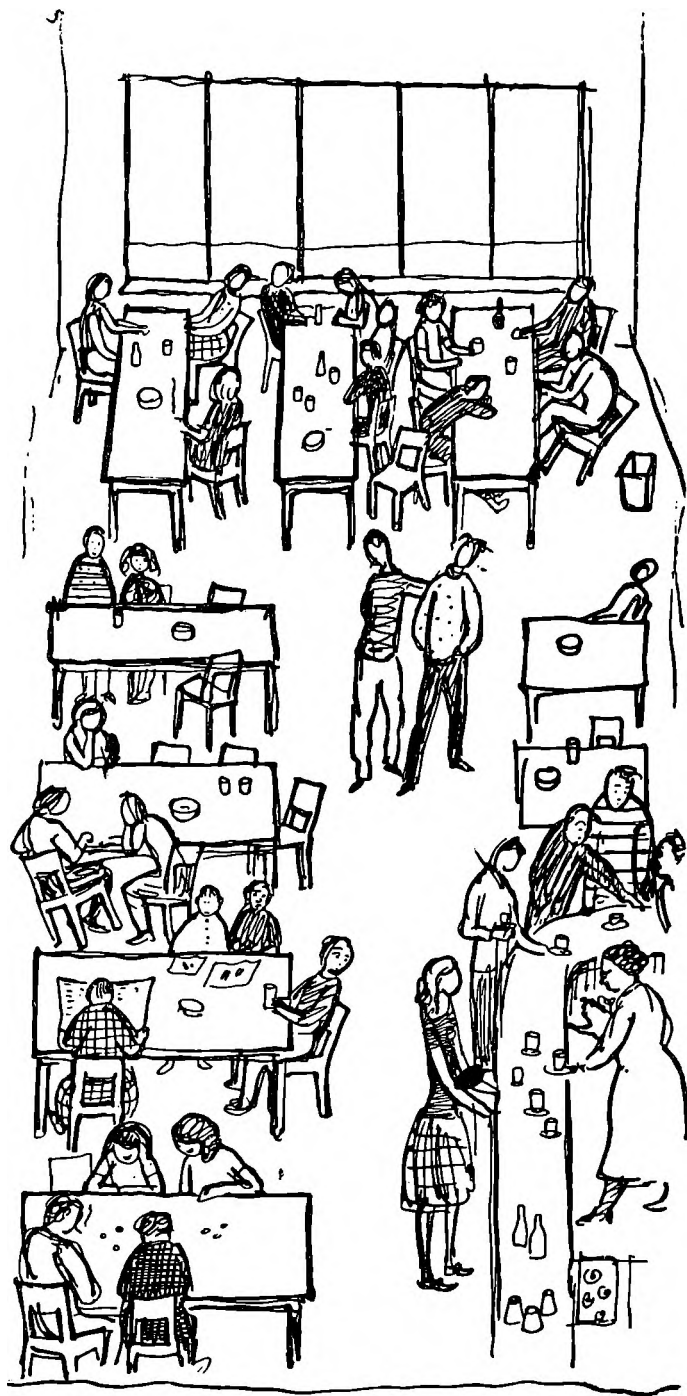
Den 30. September 1927 afgik Forstander, Kaptein *Emil Paulli* ved Døden efter nogen Tids Svagelighed, 60 Aar gammel. Forstander *Paulli*, der tiltraadte sin Stilling her den 1. Maj 1910, medbragte fra sin Forstandergerning i Aarhus alle Forudsætninger for med Ære at videreføre det da nyligt indledte Reformarbejde, der ligesom laa i Luften, og som Skoleudvalgets daværende Formand, Professor *Alfr. Lütken* gerne saa iværksat. Han virkede iøvrigt for Samarbejdet med Skolerne i Provinsen og forstod i Hovedstaden at faa Skolernes Vinduer ud til Fagene lukket op. Hans dygtige Ledelse og vennesæle, smukke repræsentative Form vandt ham Anerkendelse overalt i faglige Kredse, der yderligere viste sin Paaskønnelse af hans Virke for Skolerne ved efter hans Død at bekoste opsat i Festsalen et smukt Marmor-Relief af ham, udført af Billedhuggeren *Johs. Bjerg*. I Forstander *Paullis* Sted ansattes fra 1. April 1928 Forstander for Taastrup tekniske Skole, kgl. Bogholder *Johannes Barner Rasmussen*, der siden 1919 tillige havde virket som Lærer ved Selskabets Dagskoler.

Emil Paulli.

Den betydningsfulde Stilling som Økonomi-inspektør — senere, efter en i 1930 foretaget Adskillelse mellem Skolernes Kasse- og Regnskabsvæsen, betitlet Kontorchef — skiftede Indehaver den 1. Oktober 1936, da Kaptajn *L. T. Lambertsen*, som helt siden 1905 havde været de skiftende Forstanderes højt betroede, nærmeste Medarbejder og kunde glæde sig ved en vel fortjent Anseelse i alle Skolekredse, fratraadte paa Grund af Alder og afløstes af den nuværende Kontorchef, cand. jur. *K. Skovgaard Christensen*.

DET TEKNISKE SELSKABS BESTYRELSE

Valgt af Handelsministeriet:

Maskinchef *Ove Munck*, K. af D., Dbm.

Fhv. Forbundsformand *Martin Petersen*, Medlem af Skoleudvalget.

Valgt af Københavns Kommunalbestyrelse:

Borgmester *Alfred Bindslev*, R. af D., Bestyrelsens Formand.

Forretningsfører *A. Fløtkjær*, MB, ML.

Arkitekt *Henning Hansen*, R. af D., Dbm.

Raadmand *Ib Kolbjørn*.

Valgt af Industriforeningen i København:

Fabrikant *P. Fisker*, R. af D.

Direktør *Poul Frigast*.

Direktør *Axel K. Grøndahl*, R. af D., Dbm.

Direktør *H. H. Mansa*, R. af D., Dbm., Næstformand, Formand for Skoleudvalget.

Valgt af Haandværkerforeningen i København:

Malermester *Th. Deleuran*, Medlem af Skoleudvalget.

Oldermand, Murermester *Esper Eising*, K. af D., Dbm., Medlem af Skoleudvalget.

Oldermand, Tømrmester *Einar O. Nielsen*, R. af D.

Oldermand, Sølvsmed *Evald Nielsen*, R. af D., Medlem af Skoleudvalget.

Snedkermester *Rud. Rasmussen*, R. af D., Dbm., Medlem af Skoleudvalget.

Oldermand, Fabrikant *P. Voegtle*.

Valgt af Arbejdernes Fællesorganisation:

Sekretær *Johs. Hansen*.

Hovedkasserer *Otto Wolf*, MB.

Medlem ifølge Vedtægternes § 3:

Forstander *Johs. Barner Rasmussen*, R. af D.

DET TEKNISKE SELSKABS VELGØRERE

Den første, der betænkte Det tekniske Selskab med en testamentarisk Gave, var Silke- og Klædehandler *Jens Hansen Lund*. Selskabet modtog i 1852 1386 Rdl. 51 Sk., der imidlertid ikke blev anvendt som et Legat, men indgik i Institutets Kasse, der netop paa den Tid udviste et betydeligt Underskud.

I 1868 testamenterede Malermester *H. E. Achen* i Holbæk Det tekniske Institut alle sine Ejendele: sit Hus, sine Bøger, Tegninger, Løvsøre m. v., for at der ved hans Død kunde oprettes et Legat til Rejseunderstøttelse for unge Arbejdere, dog ikke under 22 Aars Alderen, i Maler-, Lakerer-, Snedker-, Billedskærer-, Tømrer- og Murerprofessionen, idet dog en Fjerdedel af de aarlige Renter skal lægges til Kapitalen. I 1869 døde Achen, hvorefter hans Ejendele realiseredes. Legatets Kapital er nu (31. Marts 1943): 18.562,97 Kr.

I 1877 modtog Selskabet: »*J. A. Schwartz's* Legat fra Medborgere i Anledning af hans og Hustrus, *Thora Louise Schwartz f. Kühl*, Sølvbryllup«. Kapitalen er nu: 11.331 Kr. 40 Øre, hvis Renter skal anvendes til Legatportioner til Bedste for unge, begavede og trængende Haandværkere, der besøger Dagskolen.

1878: »*Krigsraad Lasenius Kramps* Legat« (fra Komitéen for Indsamling af Bidrag til en Mindesten paa Kramps Grav). Kapitalen er 1000 Kr., hvis Renter nu udbetales Kramps Datter. Efter hendes Død tilfalder de Skolerne.

1882: »*Etatsraad William Wains* Legat«. Legatets Kapital er 4.002 Kr. 65 Øre, hvis Renter uddeles til Lærlinge i Skolerne, fortrinsvis til saadanne, der arbejder i Firmaet »*Burmeister & Wain*«.

1883: Malermester *C. B. Lübschitz's* Legat. Kapitalen er 10.000 Kr., hvis Renter skal anvendes til Skolernes Tarv.

1884: Farver *Mathias Leegaards* Legat. Kapitalen er 5.002 Kr. 82 Øre, hvis Renter een Gang aarligt skal anvendes til Understøttelse for en yngre Haandværker i København, der i Aarets Løb har nydt teknisk Undervisning, enten til fortsat Uddannelse herhjemme eller til Rejsestipendium.

1890: *A. Schellers Legat* (stiftet af Sten- og Billedhugger A. S). Kapitalen er 1.316 Kr. 48 Øre. Renterne skal anvendes saaledes, at de navnlig kommer dem til Gode, der arbejder for Løsningen af de kunstindustrielle Opgaver.

1891: *Alexander August Albecks Legat*. Kapitalen er 20.682 Kr. 84 Øre, Renterne skal anvendes til 1 à 2 Rejseunderstøttelser samt til 1 à 2 Understøttelser for uformuende, flittige, begavede Elever i Skolerne.

1892: *Grosserer B. Goldschmidts og Hustru Ane Helene Goldschmidt født Petersens Legat*. Kapitalen er 3.000 Kr., hvis Renter kan anvendes af Selskabet i dets Øjemed.

1893: *Tapetserer Laurits Bernth Gottschalcks Legat*. Kapitalen er 1.000 Kr., hvis Renter anvendes efter Selskabets Skøn.

1901: *Bødkermester C. C. A. Mahnfeldts og Hustrus Legat*. Kapitalen er 2.000 Kr., hvis Renter skal anvendes til Bedste for unge Haandværkeres Uddannelse, særlig for Bødkere, saafremt der til disses Uddannelse oprettes en Afdeling.

1906: *Anker Heegaards og Hustrus Legat*. Kapitalen er 54.100 Kr., hvis Renter skal anvendes til Fremme af Skolernes almindelige Formaål.

1906: *Anker Heegaards og Hustrus Legat*. Kapitalen er 52.223 Kr. 22 Øre, hvis Renter skal anvendes til Afholdelse aarlig af en Række populære Foredrag for Menigmand i Naturlære og andre Naturvidenskaber samt i Historie.

1911: *Glashandler J. F. Ronges Legat*. Kapitalen er 5.200 Kr., hvis Renter anvendes til Fremme af Selskabets Formaål.

1917: *Skiltefabrikant Emil Hansens Legat*. Kapitalen er 10.000 Kr., hvis Renter anvendes til Selskabets almindelige Formaål.

1918: *Maskinfabrikant C. Johansens Legat*. Kapitalen er 5.000 Kr., hvis Renter skal anvendes til Friplads eller Stipendium for ubemidlede Konstruktørelever.

1920: *Malermester N. P. Rasmussens Legat*. Kapitalen er 2.000 Kr., hvis Renter anvendes til Rekreation eller Rejser for veltjente Lærere ved Dagskolen.

1920: *Isl. Købmand V. T. Thostrup og Hustrus Legat*. Kapitalen udgør 6.000 Kr., hvis Renter anvendes til Selskabets almindelige Formaål.

1925: Kunstmaler *Hakon Thorsens* Legat. Legatets Kapital er 1.200 Kr., og Renterne tildeles en af de dygtigste Elever i Skyggeklassen som Opmuntring for særlig fortrinligt Arbejde.

1926: Malermester *Carl Petersens* Legat. Kapitalen er 2.000 Kr., hvis Renter skal anvendes til Præmier til Malersvendeaspiranter for fortrinligt udført Svendestykke.

1927: Murermester *Christian Dabelsteens* Legat. Kapitalen er 10.000 Kr., og Renterne uddeles til flinke og trængende Haandværkslærlinge i København.

1928: Gehejmerraad *C. C. Halls* Legat. Kapitalen er 4.500 Kr., og Renterne skal anvendes til at hjælpe en dygtig ung Haandværker til videre Uddannelse i sit Fag.

1930: Overlærer *P. Schrøders* Ekskursionslegat. Kapitalen er 1.000 Kr., og Renterne skal anvendes til Hjælp ved Afholdelsen af Udgifterne ved Maskinteknikums Ekskursioner til Udlandet.

1932: *F. L. Smidth & Co., A/S's* Legat til Københavns Maskin- og Elektroteknikum. Legatets Grundkapital bestod oprindelig af Kr. 20.000,— i Aktier i Dansmidth Trust Co. A/S. Disse er senere ombyttet med £ 1250.0.0., anbragt i Cement Investment-Obligationer. Hertil kommer et opsparat Reservefond, der for Tiden udgør Kr. 5.709,80.

1934: Overlærer *P. Schous* Mindelegat. Kapitalen er 4.000 Kr., af hvis Renter uddeles Legater til en eller to fortrinlige Elever, der har tilendebragt deres Uddannelse paa Malerskolen.

1942: Tømrermester *Jens Villadsen og Hustru Johanne, født Baggesens* Legat. Kapitalen er 25.000 Kr. Den aarlige Renteindtægt uddeles med Halvdelen til en studerende i Bygmesterskolen eller Husbygnings-Teknikum og med Halvdelen til en studerende i Maskin- og Elektroteknikum.

VIGTIGERE DATA 1918—1943

1918. Opførelse af Maskinlaboratoriet i Pr. Charlottesgade besluttet, 180,000 Kr. incl. Grundens Værdi. Almindelig Lønforhøjelse for samtlige Lærere fra 1. April. Budgettet for 1918/19 udviser et udækket Underskud paa ca. 47,000 Kr. paa Grund af de ekstraordinære Forhold. Københavns Kommune forhøjer sit Tilskud med 17,500 Kr. 70-Aars Aldersgrænsen indføres med Virkning fra Udgangen af 1918—19. Der oprettes Aftenskolefilialer i Kommuneskolerne paa Lergravsvej og Grækenlandsvej. Skolerne holdes lukkede fra 22. Oktober til 15. November paa Grund af Spansk Syge. Samlet Elevantal 3931, det højeste i de forløbne 75 Aar. Maskinfabrikant C. Johansen skænker et Legat paa 5,000 Kr. i Anledning af Jubilæet. Regulativ fastsættes, hvorefter Bygningsskolens Afgangseksamen paa visse nærmere Vilkaar giver Adgang til Kunstakademiets Arkitekturskole.

1919. Lønningerne for det fast ansatte Personale forhøjes med 20 pCt., og for Timelærerne gælder fremtidig nye, af Handelsministeriet fastsatte Lønsatser, der delvis dækkes ved en Forhøjelse af Statstilskudet paa ca. 50,000 Kr. og af Tilskudet fra Kommunen paa 18,000 Kr. Efter Indførelse af 8-Timers Arbejdsdagen rykkes Aftenskolernes Begyndelsestid frem til Kl. 5¹/₂. Ved Aarets Slutning udbetales yderligere et overordentligt Løntillæg, i hvilken Anledning samtlige Skolepenge-Satser forhøjes med 50 pCt.: for Dag-skolerne fra 20 til 30 Kr. pr. Md., for Aftenskolerne fra 12 til 18 Kr. pr. Halvaar, alt fra 1. April 1920 (senest forhøjet i 1876). Maleren Jens Møller Jensen retter en skarp Kritik mod Malerskolens Undervisning og faar Tilbud om at overtage en Forsøgsklasse med 20 Lærlinge, hvilket han dog ikke ønsker. Han fremsætter derefter overfor Malerlauget Forslag til Ændringer i Undervisningen. Kunstmaler H. C. Gether-Caspersen ansættes som Overlærer i forberedende Tegning og Maler Peter Schou som Overlærer for Malerskolen. Overlærerne Grønvold, Jensen-Egeberg og Overgaard afaar paa Grund af Alder. Fhv. islandsk Købmand V. T. Thostrup tillægger Selskabet et Legat paa 5,000 Kr.

1920. Maskinlaboratoriet paa Nørrebro indvies den 30. Marts. En Del Uro om Lønnings-Sagen fører til Nedsættelse af et særligt Udvalg med Repræsentanter saavel for Bestyrelsen som for Lærerne, hvilket resulterer i nye, væsentlige Lønforhøjelser og fast Ansættelse af enkelte Lærere. De Massmannske Søndagsskoler indstiller sin Undervisningsvirksomhed. Malermester N. P. Rasmussen stifter et Legat paa 2,000 Kr., hvis Renter hvert 5. Aar skal anvendes itil Rekreation eller Rejse for en Lærer paa Malerskolen.

1921. Den første Studierejse til Tyskland for Dimittenderne fra Maskinkonstruktørskolen arrangeres af Overlærer P. Schrøder. Der stilles Forslag om Oprettelse af en Dag-skole for Snedkere. Borgmester Kaper rejser Spørgsmaalet om, hvorvidt de Massmannske Søndagsskolars Understøttelsesuddelinger ikke bør fortsættes i Forbindelse med en Præmiering af Selskabets Elever. Der klages over Pladsmangel paa Aftenskolerne og den lange Ventetid ved Indskrivningen, hvor Elever undertiden afvises. Ifølge den nye Lærlingelov af 6. Maj 1921 er Mestrene pligtige at betale Skolepenge, saafremt Lærlingene giver regelmæssigt Møde paa Teknisk Skole.

1922. Ny Undervisningsplan godkendes af Handelsministeriet for Maskin- og Elektrokonstruktørskolerne, hvorefter Uddannelsen omfatter tre hele Læseaar. Det Reiersenske Fond yder 1,000 Kr. som Støtte til Studierejse til Tyskland. Der oprettes Aftenskolefilial i Vanløse. 30 Lærere fra Landskrona Yrkesskole besøger Skolernes Udstilling, og Lærere herfra aflægger Genvisit i Landskrona. Nye Undervisningsplaner iværksættes for Malerlærlinge, Tapetsererlærlinge og Snedkerlærlinge. Snedkermester, Billedhugger Axel E. Mørck ansættes som Snedkerlaugets Tilsynsførende (Overlærer) ved Undervisningen. Der nedsættes et Udvalg for at overveje Muligheden af at arrangere en større, aarlig Festlighed i Raadhushallen med Uddeling af Medailler og Belønninger fra De Massmannske Søndagsskoler, Haandværkerforeningen og Det tekniske Selskabs Skoler. Bestyrelsen udtaler, at psykotekniske Undersøgelser af Lærlinge ligger udenfor Selskabets Opgaver. Overlæreren ved Institut for Metalarbejdere, Billedhuggeren N. G. Henriksen, afgaar ved Døden den 3. Marts.

1923. Forslag fremsættes til en Udvidelse af Bygningerne paa Nørrebro til et Beløb af 370,000 Kr., subsidiært 270,000 Kr., af Hensyn til den udvidede Undervisning paa Konstruktørskolerne; det maa dog indtil videre henlægges. Institut for Metalarbejderes Historie udgives (ved Sølver Schou) i Anledning af Selskabets 80-aarige Bestaaen. Der holdtes i den Anledning den 18. September en mindre Festlighed paa Skydebanen. Haandværkerforeningens nye Formand, Ingeniør, cand. polyt. K. V. Koch, vælges for første Gang til Dirigent ved Selskabets Generalforsamling og indtræder samtidig i Bestyrelsen. Der indføres, med Begrundelse i den nye Lærlingelov, Forsømmelsesbøger for Aftenskolernes Lærlinge, at præsentere hver Uge baade for Mesteren og i Hjemmet. Der oprettes en Aftenskolefilial i Brønshøj og Kursus i Værktøjslære for Tømrerlærlinge i Samarbejde med Teknologisk Institut.

1924. Københavns Magistrat stiller Raadhushallen til Raadighed for Medaille-Uddelingen, der afholdes første Gang den 1. Juni. Det tekniske Selskab repræsenteres ved det første nordiske Yrkesskole-Møde i Stockholm. Der paalægges samtlige Lærere Pligt til at være Medlemmer af den nyoprettede Pensionskasse for de Tekniske Skoler. Ledelsen af Institut for Metalarbejdere kritiseres stærkt, i hvilken Anledning Arkitekt Biilmann-Petersen ansættes som Lærer paa Prøve i to Aar. I Samarbejde med Litografisk Principalforening oprettes supplerende, praktisk Undervisning for Litograflærlinge. Man overvejer Udvidelse af Bygningen i Ahlefeldtsgade 2 ved Køb af Naboejendommen, Nørrevold 3.

1925. Det vedtages at opføre en Tilbygning paa Nørrebro (Udvidelse af Maskinlaboratoriet, Auditorium, Tegnesal, Materialesamling, Kemisk Laboratorium m m.), hvortil Staten bevilger 58,000 Kr., Københavns Kommune 29,000 Kr. De stadige Underskud paa Driftsregnskabet giver Anledning til Betænkelighed og Overvejelser, der resulterer i en ny Forhøjelse af Skolepengene for Lærlinge (fra 18 til 25 Kr. pr. Halvaar). Undervisningen for Automekanikere udvides med praktiske Øvelser i Samarbejde med Teknologisk Institut. Der oprettes Specialundervisning for Elektromekanikere og for Skrædderlærlinge. Paa Generalforsamlingen ankes der bl. a. over, at Hovedkontorets Telefon ikke er offentlig. Skoleudvalgets Formand, Tømrermester, cand. polyt. O. Kayser og Bygmesterskolens ansete Statik-Lærer, Arkitekt Th. Hirth afgaar ved Døden.

1926. Direktør H. H. Mansa, A/S Atlas, vælges den 22. Januar til Næstformand i Bestyrelsen og Formand for Skoleudvalget. Maleren Hakon Thorsen testamenterer Selskabet forskellige Ejendele og et mindre Legat. Købet af Ejendommen Nørrevold 3 ventileres paany, og der ned-sættes et Udvalg til at forhandle herom samt til at under-søge andre Muligheder for Udvidelse af Bygningen i Ahle-feldtsgade 2, f. Eks. ved Paabygning af en Etage. 50-Aars Dagen for Sammenslutningen af Det tekniske Selskab og Den nye Haandværkerskole indtræffer den 18. September. Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien vil indtræn-gende opfordre sine Medlemmer til at holde deres Lærlinge paa Aftenskole i fire Læreaar. Undervisningen for Maskin-lærlinge m. fl. omlægges og udvides bl. a. med Material-lære og faglig Regning. I Anledning af Malerskolens 50 Aars Jubilæum skænker Malermester Carl Petersen et Legat til Opmuntring af de bedste Svendeprøve-Aspiranter. Paa Generalforsamlingen fremsætter Ingeniør- og Konstruktør-sammenslutningens Formand Ønske om en fast Repræsen-tation i Bestyrelsen og om Oprettelse af en Undervisning for Skibskonstruktører. Arkitekt Biilmann-Petersen trækker sig tilbage som Leder af Institut for Metalarbejdere og afløses af Billedhugger V. Waldorff. Inspektør, Tømrer-mester Hans Hansen ansættes som Overlærer for Aften-skolens Fagklasser for Bygningshaandværkere, en Stilling, der har været ubesat siden Overlærer v. Huth's Død i 1917.

1927. Statens Tilskud til Driften for 1927—28 nedsættes med 15 pCt. Tilbygningen i Pr. Charlottesgade 38 indvies den 3. Juni, Byggesummen blev 212,000 Kr. Budgettet for 1927—28 kan forelægges med god Balance trods Nedsøk-ring af Statens Tilskud. Et Udvalg udarbejder Undervis-ningsplan for Skibskonstruktører i Samarbejde med In-ge-niør- og Konstruktørsammenslutningen. Maskinkonstruk-tørskolens Overlærer, Ingeniør, cand. polyt. P. Schrøder, afgaar ved Døden, 52 Aar gammel, og efterfølges af In-ge-niør, cand. polyt. H. C. Nielsen. Økonomiinspektør, Kap-tajn L. T. Lambertsen, konstitueres den 27. September som Forstander under Kaptajn Paulli's Sygdom. Forstander Paulli afgaar ved Døden den 30. September. I Haandvær-kerkredse indsamles Midler til et Marmor-Relief af den af-døde Forstander, der skal anbringes i Festsalen, og hvis Udarbejdelse overdrages Billedhuggeren Johs. Bjerg.

1928. Et nedsat Udvalg afgiver Betænkning om Sam-arbejde med Kunstindustrimuseets Haandværkerskole paa

Grundlag af afdøde Overpræsident J. Jensen's Ønske om at samle al kunstindustriel Undervisning i København under een Ledelse. Udvalget for Prisopgaver stiller i Samarbejde med Laugene særlige Opgaver af aktuel Karakter, hvorefter Deltagelsen i Konkurrencen viser en glædelig Stigning. Der gennemføres ved Arbejdsdirektoratets Medvirken en kartoteksmæssig Kontrol med samtlige Lærlinges pligtige Skolebesøg. I et Møde med Skolernes Overlærere indskærper Bestyrelsens Formand Betydningen af, at Overlærerne hver i sin Afdeling har det fulde og hele pædagogiske Ansvar. I Bestyrelsens Møde den 9. Februar vælges Forstanderen for Taastrup Tekniske Skole, kgl. Bogholder Johannes Barner Rasmussen, til Forstander fra 1. April 1928. Maskiningeniør W. Bille udnævnes til Overlærer for samtlige Maskinfagklasser m. v. i Stedet for Overkonstruktør Johs. Scheller, der afgaar paa Grund af Alder.

1929. Skolernes Kasse- og Regnskabsvæsen omlægges og adskilles, og Økonomiinspektøren bliver som Kontorchef Selskabets Regnskabsfører. Ved velvillig Imødekommenhed fra Skoledirektionens Side centraliseres Aftenundervisningen paa Amager i een stor Afdeling paa Sundbyvester Skole, og der anskaffes særlige Skoleborde, der kan anvendes saavel af Børneskolen som af Teknisk Skole. Gehejmerraad C. C. Hall's Legat begynder sin Uddeling. Der forhandles med Kunstindustrimuseet om en Filialskole paa Museets Grund. Selskabet skænker Polyteknisk Lærestalt en statelig Gæstebog i Anledning af Lærestaltens 100 Aars Jubilæum. Der indføres en ny Undervisningsplan for Jernfagenes Lærlinge med et tvungent Minimumspensum (ca. tre Skolehalvaar) og frivillig, videregaaende Undervisning derefter for de særligt interesserede. Planen om en Skibskonstruktørskole i København vinder ikke Tilslutning hos Myndighederne og de interesserede Virksomheder. Fusionen mellem Det tekniske Selskabs Kunsthåndværkerklasser og Kunstindustrimuseets Haandværkerskole vedtages. Overlærer, Ingeniør Vald. Jensen fratræder efter Ansøgning paa Grund af Alder Ledelsen af Elektrokonstruktørskolen.

1930. Der stilles Forslag om Oprettelse af en »Entreprenørskole«, og Selskabets Bestyrelse optager en Forhandling med Frederiksberg tekniske Skole om en rimelig Fordeling af Opgaverne. Maskin- og Elektrokonstruktørskolerne skifter Navn og benævnes fra 1. April 1931 Københavns Maskin- og Elektroteknikum. Der indledes Samarbejde med

Polyteknisk Læreanstalt om Udgivelse af en større Lærebog i Maskinelementer. I Samarbejde med de kommunale Fortsættelseskursus indføres der, foreløbig forsøgsvis, Undervisning i faglig Dansk og Regning for Snedkere. Kunsthaandværkerskolen oprettes den 1. September som en Afdeling af Det tekniske Selskabs Skoler i det tidligere kgl. Frederiks Apotek, Bredgade 66. Arkitekt Aage Rafn ansættes som Overlærer og Professor Peter Rasmussen fra Frankfurt a/M som fast Lærer. Kunstindustrimuseets Direktør og Formanden for Selskabet for Kunsthaandværkerskolen indtræder i Det tekniske Selskabs Bestyrelse som særlige Medlemmer. Ingeniør C. Humlegaard ansættes som Overlærer for Elektroteknikum fra 1. April.

1931. Efter flere Aars Forberedelse og efter Ønske af Murerlauget og Tømrerlauget oprettes fra 1. April et Husbygnings-Teknikum som en eetaarig Overbygning paa Bygmesterskolen. Direktør, Dr. techn. Poul Larsen skænker i Anledning af den maskintekniske Undervisnings 50 Aars Jubilæum »F. L. Smidth & Co.'s Legat til Københavns Teknikum« paa 20,000 Kr. 50 Aars Dagen for Indvielsen af Bygningen i Ahlefeldtsgade fejres den 29. September ved en lille Festlighed i Forbindelse med Selskabets Generalforsamling. Lærerforeningen stiller Forslag om en ny Ordning af Lærerraad og Lærerudvalg og ønsker større Indflydelse paa Skolernes Ledelse. Samarbejdet med Teknologisk Institut udvides til ogsaa at omfatte Laboratorieundervisning for Malere og Værkstedundervisning for Kunstsmiede. Varmeanlægget i Ahlefeldtsgade 2 tilsluttes Kommunens Varmecentral.

1932. Til Fremme af Samarbejdet mellem Skolernes Ledelse og Lærerkorpset tiltrædes Skoleudvalget ved Behandlingen af alle Sager af skolemæssig eller pædagogisk Art af to Repræsentanter for Lærerforeningen sammen med vedkommende Overlærer. Socialministeriet anordner en nærmere Kontakt mellem Politiet og Skolerne til Kontrol med Lærekontrakter og Skolepligt. Paa Selskabets Generalforsamling fremsætter en Repræsentant for Læringleforeningerne en Række kritiske Bemærkninger og udtaler Ønsket om at finde Veje til ogsaa at lade Eleverne have et Ord med at sige angaaende Skolernes Forhold, specielt om Undervisningstidens Omlægning. I Anledning af en Henvendelse fra Ingeniør- og Konstruktørsammenslutningen vedrørende et Lovforslag om Eneretsbenævnelse for særlig Uddannelse vedtager Bestyrelsen at støtte Kravet om, at der

sikres vore Dimittender en adækvat Benævnelse og et i dette Øjemed formaalstjenligt Afgangsbevis.

1933. Der indføres særlige Regler for Lærernes Dobbelt-Beskæftigelse for at muliggøre udvidet Ansættelse af arbejdsledige Lærer-Emner. Selskabets Generalforsamling former sig i Anledning af 90 Aars Dagen for Selskabets Stiftelse paa festlig Vis og overværes bl. a. af Handelsministeren og Embedsmænd fra Ministeriet og Statstilsynet m. fl. Overlærer for de forberedende Tegnefag, Vaabenmaler H. C. Gether-Caspersen fratræder efter Ansøgning paa Grund af Alder, og Stillingen besættes med Kunstmaler C. Budtz-Møller. Malerskolens Overlærer, Peter Schou, afgaar paa Grund af Alder og afløses af sin mangeaarige Medarbejder, Maler Einar Madsen.

1934. Der fastsættes et nyt Sygeløns-Regulativ i Overensstemmelse med Statens Regler for de faste Lærere. Paa Generalforsamlingen møder paany Repræsentanter for Lærlingene for at anbefale Indførelse af Dagundervisning. Der nedsættes et Udvalg til Overvejelse af Reglerne for Samarbejdet med Lærerpersonalet og muligt ønskelige Ændringer i Selskabets Organisationsforhold. Fhv. Overlærer P. Schou stifter et Mindelegat paa 4,000 Kr. Bygmesterskolens Overlærer, Arkitekt Jesper Tvede, pensioneres efter langvarig Sygdom og afgaar ved Døden den 22. Oktober.

1935. Spørgsmaalet om den tiltagende Pladsmangel i alle Skolebygningerne er Genstand for indgaaende Overvejelser. Der indføres Eksamensgebyrer ved Opryknings- og Afgangsprøver i de videregaaende Dagskoler. Professor Peter Rasmussen, Kunsthåndværkerskolens nye og højt skattede Lærer, afgaar ved Døden den 12. April, kun 37 Aar gammel. Arkitekt S. C. Larsen udnævnes til Overlærer for Bygmesterskolen og Husbygnings-Teknikum. Overlæreren for Maskinfagklasserne m. v., Maskiningeniør W. Bille, afgaar ved Døden, 57 Aar gammel, og afløses af Maskiningeniør S. A. Olsen.

1936. Efter Indstilling af det nedsatte, særlige Udvalg vedtager Bestyrelsen et Forslag til nye Love for Selskabet, hvis Hovedformaal er at fastlægge Myndigheden hos de Faktorer, hvem den med saglig Rimelighed tilkommer. Bestyrelsen udvides til at omfatte 19 Medlemmer og vælges fremtidig ikke af Generalforsamlingen, men udpeges af Stat, Kommune og faglige Organisationer. De nye Love

vedtages af en ekstraordinær Generalforsamling den 3. April og godkendes af Handelsministeriet under 16. November. Der indføres nye og udvidede Regler for Samarbejdet mellem Skoleudvalget og Lærerpersonalet, resp. Overlærerne, og samtidig ændres Bestemmelserne om Lærernes Ansættelsesforhold i Lærernes Favør. Københavns Kommune stiller vederlagsfrit Grunden i Jul. Thomsensgade 5 med paastaaende ældre Bygninger (tidl. Efterslægtens Skole) til Raadighed for Selskabet til Opførelse af en ny Skolebygning, der skal optage bl. a. Bygmesterskolen, Kunsthåndværkerskolen, en videregaaende Malerskole og en Række Værkstedsskoler. Planerne hertil, der udarbejdes af Selskabets Overlærere, Arkitekterne S. C. Larsen og Aage Rafn, godkendes af Bestyrelsen den 8. September. Selskabets mangeaarige Økonomiinspektør, Kontorchef, Kaptajn L. T. Lambertsen, fratræder efter Ansøgning paa Grund af Alder pr. 1. Oktober og efterfølges i denne Stilling af Fuldmægtig, cand. jur. K. Skovgaard Christensen.

1937. I Anledning af den nye Lærlingelovs Bestemmelse om Kl. 20-Lukning af Aftenskolerne omlægges disses Undervisning til at foregaa i to Hold, hvert paa tre Ugeaftener fra Kl. 17½—20 (mod tidligere Dobbelt-Holds Undervisning paa fem Ugeaftener, henholdsvis fra Kl. 17½—19¼ og Kl. 19¼—21) i Tidsrummet fra 15. September til 31. Marts (tidligere 1. Oktober—31. Marts). Betalingen for Rekvisiter, der udredes af Læremestrene, men udleveres af Skolerne, ansættes foreløbig til 5 Kr. pr. Elev pr. Halvaar. Nybygningen i Jul. Thomsensgade tages delvis i Brug den 1. November, kun 11 Maaneder efter Arbejdets Paabegyndelse. Den samlede Opførelsessum, incl. Grundens Værdi, andrager 2,464,000 Kr. De Anker Heegaardske »populære Foredrag for Menigmand«, som hidtil ifølge Legatets Fundats har været afholdt i Arbejdernes Forsamlingsbygninger, foreslaas henlagt til Skolernes nye Festsal, hvor der bl. a. er installeret Tonefilms-Anlæg.

1938. Nybygningen i Jul. Thomsensgade indvies ved en Festlighed den 26. Januar i Overværelse af Hans Majestæt Kongen. I Samarbejde med de paagældende Organisationer oprettes to nye Værkstedsskoler: Litograffagets og Kemi-graaffagets Skoler med praktisk supplerende Undervisning paa Dagskole for Lærlinge fra hele Landet, gennemsnitlig een Maaned hvert Læreaar. For Skotøjsindustrien arrangeres ligeledes Værkstedundervisning som Aftenkursus, afvekslende med teoretiske Fag, for samtlige Naadlersker

og Tilskærerlærlinge i Storkøbenhavn. Statens tekniske Lærerkursus faar overladt de tidligere Administrationskontor m. v. i Ahlefeldtsgade 2 til Brug for sin Virksomhed. Elever fra den praktiske Mellemsskole ligestilles m. H. t. Geometri-Pensum med Elever fra Eksamens-Mellemsskolen. Antallet af aarslønnede Lærere paa Maskin- og Elektroteknikum samt Bygmesterskolen forøges betydeligt. Det overvejes at afhænde Bygningen Øresundsgade 15 for at skaffe Kapital til en haardt tiltrængt Udvidelse af Nørrebro-Komplekset.

1939. Bestyrelsens Formand rejser sammen med Ingeniør-sammenslutningen overfor Handelsministeriet Spørgsmaalet om at tillægge Dimittenderne fra Maskin- og Elektroteknikum en Ingeniørbetegnelse, og Ministeriet nedsætter et Udvalg til at overveje de hermed i Forbindelse staaende Forhold. Efter Forhandling med Selskabet for Kunsthaandværkerskolen gives der Adgang for visse Fagkomitéer, der staar tilsluttet Selskabet, til direkte at deltage i Skoleudvalgets Behandling af Sager vedrørende de paagældende Fag. Selskabet stiller Bygningen Øresundsgade 15 til Raadighed for Københavns Kommune til videre Disposition for »Herbergs-Ringen« som Vandrehjem, dog saaledes, at en Del Lokaler i Vinterhalvaaret fremdeles benyttes til Aftenskole. De aarlige Lejebeløb reserveres til Finansiering af Udvidelsen i Pr. Charlottesgade 38. Der oprettes forsøgsvis praktisk-supplerende Undervisning for Modister paa Foranledning af Danmarks Modehandlerforening.

1940. En Overenskomst mellem Dansk Ingeniørforening og Ingeniørsammenslutningen om Benyttelse af Ingeniør-Betegnelsen godkendes af Handelsministeriet og Undervisningsministeriet under 30. December 1939. Teknikum-Dimittenderne betegnes herefter officielt paa Eksamens-Diplomet henholdsvis som Ingeniører i Maskinteknik og Ingeniører i Elektroteknik. Paa Bestyrelsens første Møde i 1940 hyldes Borgmester, Dr. Kaper hjerteligt bl. a. af Ingeniørsammenslutningens Formand for sin store Andel i dette Resultat. Varmeanlægene i Nørrebro-Bygningerne centraliseres. Paa Grund af Mørklægningen samt Brændsels- og Lysrestriktioner standses Aftenskolernes Undervisning i Tidsrummet 15. December—30. Januar, og Halvaaret udstrækkes iøvrigt fra 1. September til 30. April. Udvidelser af Bygningerne i Pr. Charlottesgade 38 og Jul. Thomsensgade 5 forberedes. Bestyrelsens Formand, Borg-

mester Kaper, afgaar ved Døden den 10. Juli, og Borgmester Alfred Bindslev vælges til Formand efter Generalforsamlingen den 25. September.

1941. Udvidelserne af Bygningerne i Pr. Charlottesgade og Jul. Thomsensgade forberedes og iværksættes, den sidste til Brug for Fagskolen for Boghaandværk og for en »Grafisk Læreanstalt«, der ønskes oprettet af de grafiske Fags ni Organisationer under Dansk Arbejdsgiverforening. Trods den vanskelige Brændselssituation m. m. omlægges Aftenskolernes Undervisning ikke som i 1940, da de herved indvundne Besparelser har vist sig at være minimale.

1942. Der søges Dispensation til i noget Omfang at udstrække Aftenskolernes Undervisningstid til Kl. 21. Bestyrelsen giver for sit Vedkommende Studieraadet af Ingeniørstuderende ved danske Teknika Forhandlingsret paa visse Vilkaar. I Samarbejde med Tandteknikerfagets Fællesudvalg oprettes en Værkstedsskole for Tandteknikere. Udvidelsen i Pr. Charlottesgade, der har kostet 842,000 Kr., tages i Brug af Maskin- og Elektroteknikum. Skoleværksted for Gørtlere indrettes efter Ønske af Gørtlerfagets faglige Udvalg.

1943. I Samarbejde med Beklædningsindustriens Sammenslutning og Dansk Skrædderforbund oprettes en »Teknisk Syskole« for Konfektionsindustrien med Plads til 90 arbejdende Elever pr. Hold. Skoleraadet for de tekniske Undervisningsvirksomheder godkender ny Undervisningsplan og Eksamensregulativ for Maskin- og Elektroteknikum. Paa given Anledning vedtages det ikke at forhandle om Salg af Bygningen i Ahlefeldtsgade 2. Ingeniørsammenslutningen dimitterer det første Hold Ingeniører, der har gennemgaaet de af Sammenslutningen og Selskabet i Forening gennem to Vinterhalvaar givne Kursus i Driftsøkonomi, Forretningslære m. m. Bestyrelsen vedtager at højtidelig holde Selskabets 100 Aars Jubilæum den 18. September paa en efter Forholdene rimelig afpasset Maade.

UNDERVISNINGENS ART OG OMFANG

I HOVEDTRÆK

SKOLEAARET 1942-43

(Tallene i Parentes er det samlede Antal Klasser)

A. ELEMENTÆR-TEKNISK UNDERVISNING, Uddannelse til Svend, obligatorisk, normalt: 3 × 2½ Timer ugentlig paa Aftenskole i 4 Halvaar.

1. *Forberedende Undervisning:*

Jernfagene m. fl. (16),
Kunsthåndværkere (4),
alle andre Fag (38).

2. *Faglig Undervisning:*

Elektrikere (7),
Elektromekanikere, II og III (4),
Guld- og Sølvsmede, Cicelører, Gravører
m. fl. (9),

Suppl. Laboratorieundervisning.
{ Suppl. Værkstedundervisning
+ Museumsstudier.

Jernindustriens Lærlinge:

Alm. Maskinfagklasser I (41),
» » II (15),
» » III (9),

Specialklasser for Automekanikere, Baade-
byggere, Blikkenslagere*), Finmekanikere,
Formere*), Gørtlere*), Jernskibsbyggere,
Kedelsmede, Kleinsmede, Kobbersmede*),
Modelsnedkere, Nittere, Rørlæggere, Skibs-
tømrere og Værktøjsmagere (ialt 31),

*) Suppl. Værkstedundervisning.

Litografer og Kemigrafer (5),

Malere (7),

Modister (9),

Murere (8),

Møbelpolstrere og Tapetserere (5),

do. (Dagskole).
{ do. (Dagskole).
+ Museumsstudier.
{ Hoveds. Værkstedundervisning
(Dagskole).

Skotøjsindustriens Lærlinge, Teori alene (6),	}	Værkstedundervisning.
Naadlersker (5),		
Skotøjstilskærere (2),		
Skræddere (2),	}	Opmaaling paa Kunstindustri- museet. Suppl. Værkstedundervisning.
Snedkere (6),		
Snedkere, Videregaaende (2),		
Syersker, Kjoler m. m. (7),		
Syersker, Konfektions- (8),		
Tandteknikere (1),		
Tømrere (8).		
		Hoveds. do.
		do. do.
		Suppl. do.

B. VIDEREGAAENDE TEKNISK UNDERVISNING, ikke obligatorisk:

1. Aftenskoler:

Forskole til Maskin- og Elektroteknikum m.fl. (35), Dansk, Regning, Matematik, Fysik, Frihaandstegning, Projektionstegning, Maskintegning, Teknisk Kulturhistorie m. m.

Forberedelse til Kunstakademiet (1),

Modellering (1),

Perspektivtegning (1),

Tilskærere (1).

Suppl. Værkstedundervisning.

2. Dagskoler:

Særlig Klasse for Bygningshaandværkere, $1/11—31/3$ (1),

Forberedelse til Kunstakademiet (1).

Malerskole, 3×4 Maaneder (3),

Møbelsnedkerskole, tre Halvaar (3),

Kunsthaandværkerskole, 3×9 Maaneder:

Keramik (3), Modetegning og Syteknik (3),

Reklame- og Illustration (5), Vævning (3).

Hoveds. Værkstedundervisning.

{ Tillige Museumsstudier, Kursus paa
Teknologisk Institut m. m.
Afgang som Møbelkonstruktør.

{ Hoveds. eller suppl. Værksted-
undervisning, Museumsstudier
m. m.

C. VIDESTGAAENDE TEKNISK UNDERVISNING (statsanerkendte Eksamensskoler):

1. *Bygmesterskole*, 4 Halvaar (17).

Optagelsesbet. f. T.: 17 Aar, mindst 12 Mdr. effektiv Læretid i et Byggefag. Best. Forb. Tegning samt Optagelsesprøve. Svendepøve før Afgangseksamen.

Afgang som *Bygningskonstruktør*, Dimission til Kunstakademiet paa visse nærmere Vilkaar.

2. *Husbygnings-Teknikum*, 2 Halvaar (2).

Optagelsesbet.: Svendepøve og nogen Praksis, Afgang fra Bygmesterskolen med mindst nî ÷ i Statik og Husbygning.

Hovedfag: Statik med Jernbeton, tekn. Installationer, Arbejdsledelse m. m.

3. *Maskin-Teknikum* (højere teknisk Lærestalt), Studietid: 6 Halvaar (12).

Optagelsesbet.: 4 Aars praktisk Uddannelse som Maskinarbejder, Elektromekaniker eller Automekaniker (paa visse Vilkaar ogsaa i andre Jernfag), best. Forb. Tegning samt Optagelsesprøve.

Afgang som *Ingeniør i Maskinteknik*.

4. *Elektro-Teknikum* (højere teknisk Lærestalt), Studietid: 6 Halvaar (6).

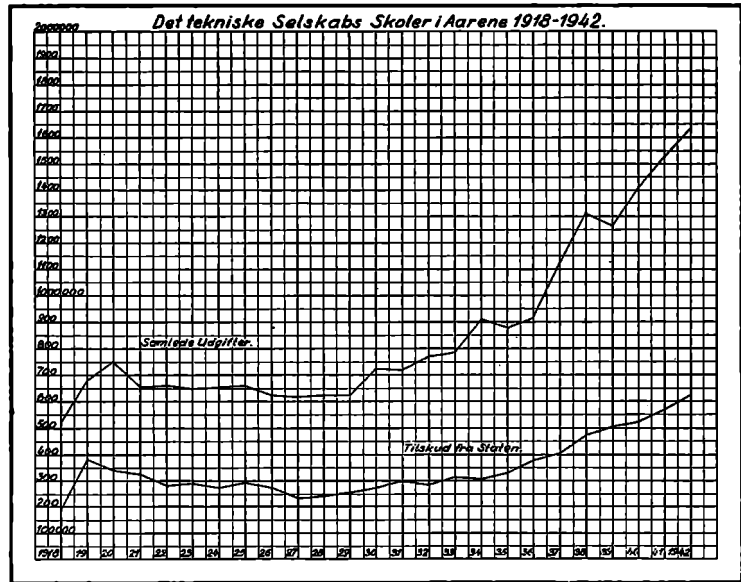
Optagelsesbet.: 3 Aars praktisk Uddannelse som Elektriker + 1 Aar som Maskinarbejder eller 3 Aars Uddannelse som Maskinarbejder + 1 Aar som Elektriker m. m., best. Forb. Tegning samt Optagelsesprøve.

Afgang som *Ingeniør i Elektroteknik*.

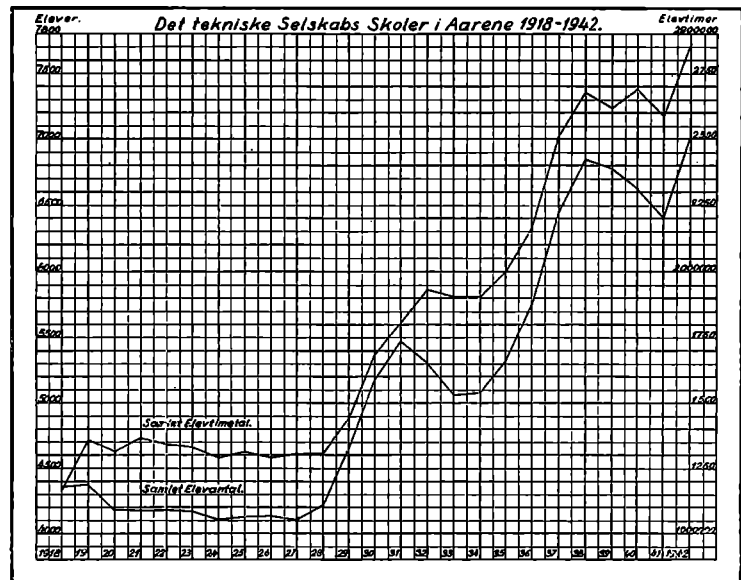
Skoleaar	Lærernes Antal		Eleverne							
	Aften-skolerne	Dag-skolerne	Hovedfagene			De større Dagskoler				Samlet Elevantal
			Murere	Tømrere	Maskin-fagene	Maler-skole	Byg-mester-skole	M. og E. Tekni-kum	Kunst-haand-værkersk.	
1918—19	124	55	134	137	2066	215	135	121		4363
1919—20	124	57	131	151	2179	144	153	118		4394
1920—21	133	55	137	203	1980	150	172	121		4195
1921—22	131	56	147	200	1920	126	186	104		4190
1922—23	139	55	179	205	1917	139	188	108		4191
1923—24	141	56	183	229	1944	85	178	107		4168
1924—25	152	60	224	237	1818	102	170	101		4104
1925—26	144	54	229	232	1843	109	156	119		4124
1926—27	145	52	231	238	1865	97	153	117		4139
1927—28	151	57	210	248	1962	103	156	120		4112
1928—29	158	52	208	223	1988	120	156	119		4212
1929—30	171	52	254	267	2677	131	166	120		4649
1930—31	174	67	315	276	2933	137	187	124	140	5183
1931—32	197	74	403	326	2921	133	229	145	139	5471
1932—33	197	84	398	313	2802	174	261	195	172	5309
1933—34	191	85	412	298	2522	192	260	207	186	5055
1934—35	192	91	481	329	2480	220	286	192	175	5091
1935—36	199	109	416	254	2323	230	294	179	224	5336
1936—37	218	116	338	191	2490	232	346	194	279	5750
1937—38	214	132	413	274	2766	283	390	203	274	6449
1938—39	234	139	323	266	3023	312	396	253	255	6855
1939—40	249	143	293	221	3035	288	379	259	199	6781
1940—41	221	156	270	161	2785	237	402	309	195	6623
1941—42	237	155	241	146	2787	188	425	335	198	6404
1942—43	256	162	230	170	2931	182	454	393	221	7011

Undervisningen				Økonomien				
Lærertimetotal		Elevtimetal		Tilskud fra Staten	Tilskud fra Kommunen	Medlems- bidrag	Skole- penge	Lønninger
Aften- skolerne	Dag- skolerne	Aften- skolerne	Dag- skolerne					
31 922	16 462	741 041	386 276	199 372	86 500	4640	92 628	285 038
38 314	21 495	922 735	441 321	380 038	173 500	4392	98 576	354 946
38 214	19 725	863 036	454 057	343 900	158 950	4423	144 394	406 180
40 451	19 147	931 440	432 995	325 000	162 500	4328	145 033	390 576
38 395	22 436	893 457	449 366	281 800	150 000	4698	147 592	362 230
39 353	23 218	905 605	424 805	282 890	135 900	4644	140 375	375 302
38 993	21 488	885 370	410 975	276 320	141 400	4660	136 999	366 457
38 788	23 143	893 483	420 670	282 930	138 160	4747	166 358	384 481
39 415	19 343	899 502	396 834	273 480	130 150	4725	163 445	347 215
40 148	19 348	905 059	396 760	230 900	136 740	4683	162 541	328 035
39 904	20 091	894 103	408 623	247 290	115 450	4613	164 383	352 554
43 500	22 154	1 005 932	434 554	251 950	123 645	4585	178 811	358 757
46 637	23 024	1 125 144	558 392	275 860	126 000	4656	208 241	387 013
47 759	29 009	1 127 564	681 430	299 660	137 930	4569	236 287	412 583
48 372	37 858	1 086 094	847 945	286 310	149 765	4530	264 191	432 959
44 258	35 439	1 042 612	865 315	311 720	143 155	4497	260 053	422 573
42 748	37 030	1 025 616	874 983	305 290	155 860	4491	264 915	432 255
44 430	52 240	1 047 302	955 725	330 890	152 645	4583	281 513	481 510
47 960	54 008	1 125 630	1 035 929	378 900	165 445	4736	303 213	501 143
55 652	64 140	1 286 024	1 230 957	401 930	184 450	4731	343 126	569 481
55 266	81 973	1 260 266	1 420 967	470 810	194 720	4693	375 532	632 200
58 022	78 035	1 203 062	1 424 712	500 950	245 610	4653	369 166	638 708
55 292	82 530	1 140 771	1 504 561	521 660	251 515	4641	379 944	717 391
54 250	87 153	1 067 818	1 518 963	573 462	265 785	4611	375 027	749 440
59 079	97 619	1 148 308	1 714 167	626 800	281 776	4599	425 427	803 045

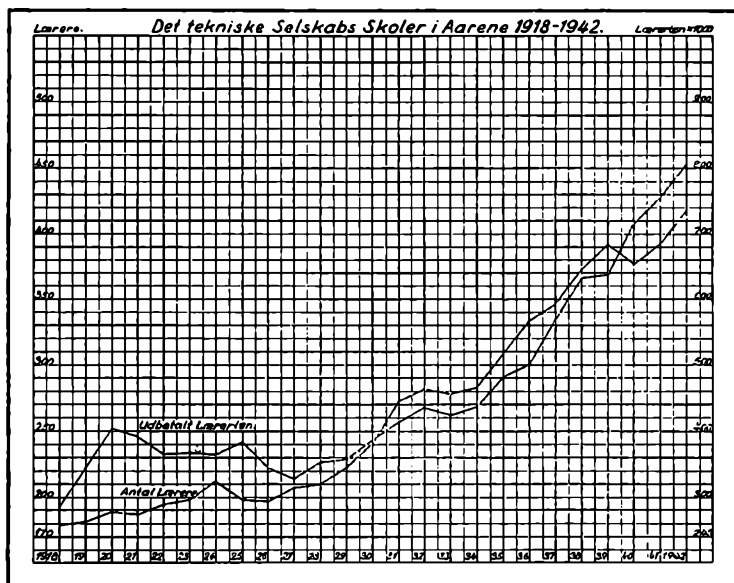
A.

B.

C.

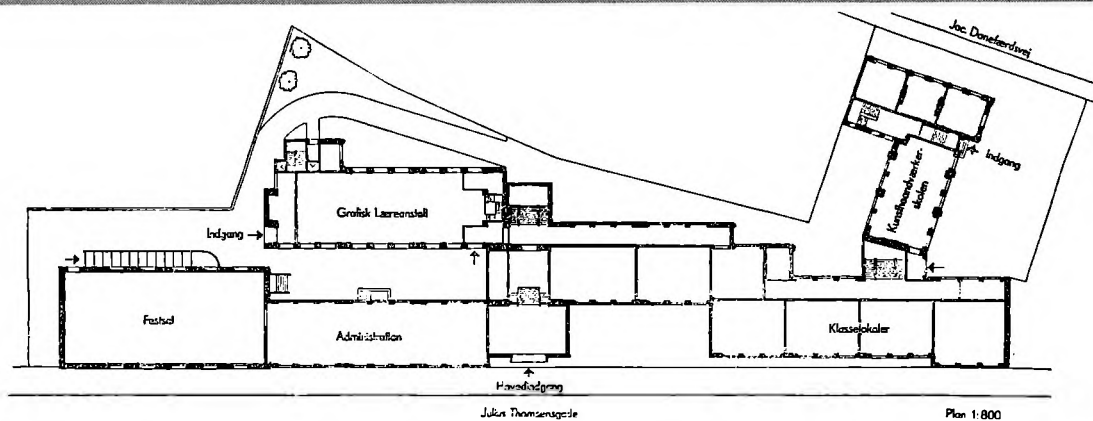
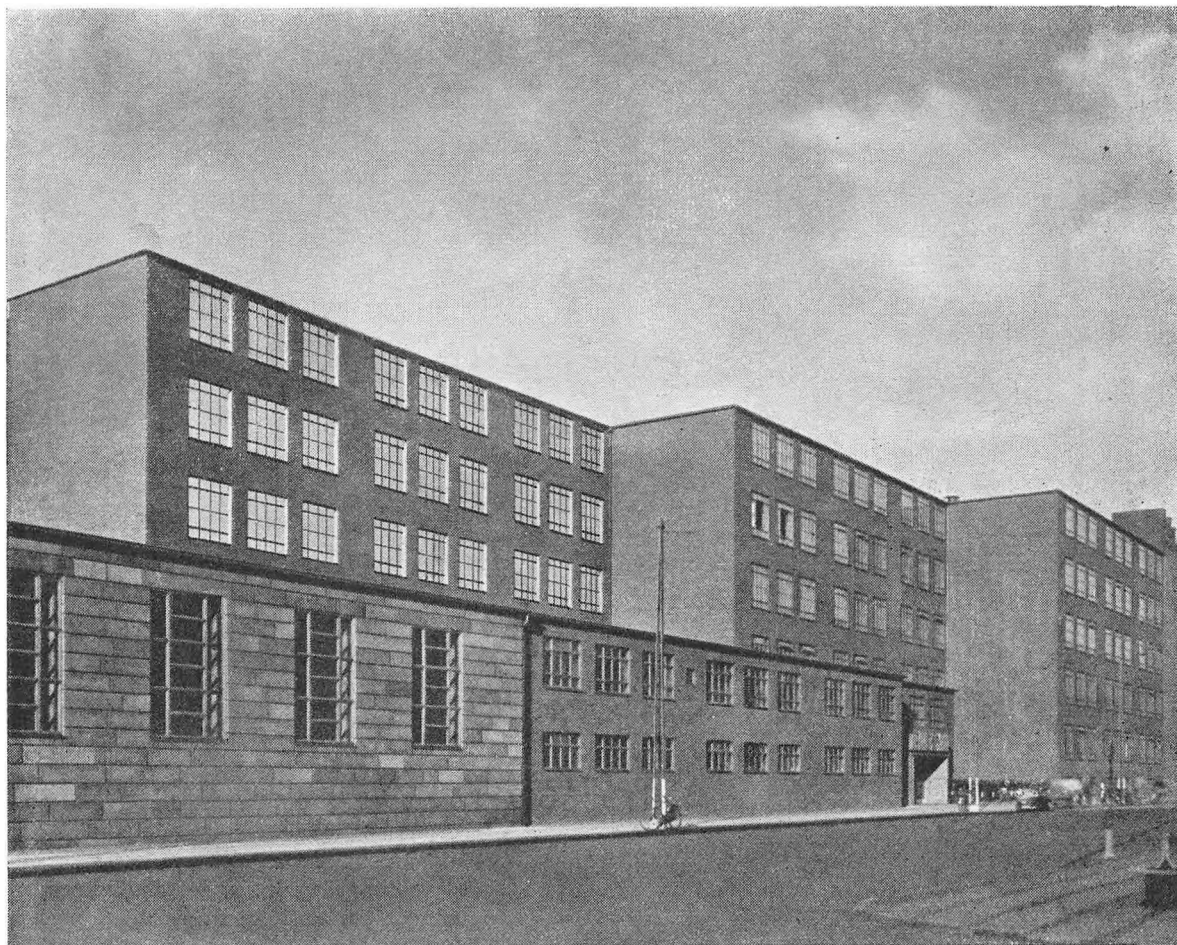
Grafisk Fremstilling af Udviklingen i Aarene 1918—1942:

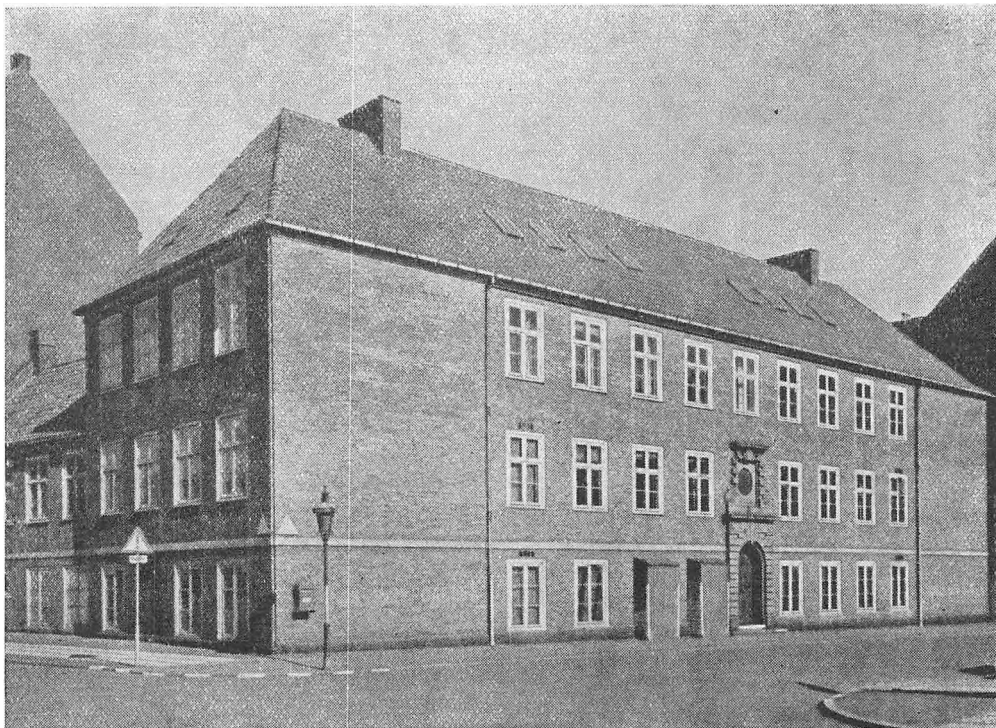
- Samlede Driftsudgifter og Tilskud fra Statskassen.
- Samlet Elevantal og Elevertimeantal.
- Udbetalt Lærertil og samlet Antal Lærere.

▲ Den gamle »Hovedskole«, Ahlefeldtsgade 2. Opført af Arkitekt, Professor Fenger, indviet 29. September 1881. Rummer, foruden Aftenskoler, bl. a. Malerskole, Teknisk Syskole, Fagskole for Modister, Særlig Klasse for Bygningshaandværkere, Akademiforberedelse samt Fri-sørfagskoler og Statens tekniske Lærerkursus.

Den nye »Hovedskole«, Julius Thomsensgade 5. ➤ Opført af Arkitekterne S. C. Larsen og Aage Rafn, indviet 26. Januar 1938. Aftenskoler, Bygmesterskole, Husbygnings-Teknikum, Videregaaende Malerskole, Fagskolen for Boghaandværk, Lito-graffagets og Kemigraffagets Skoler, andre Værkstedsskoler samt Administrationskontorer, Fest-sal m. m.

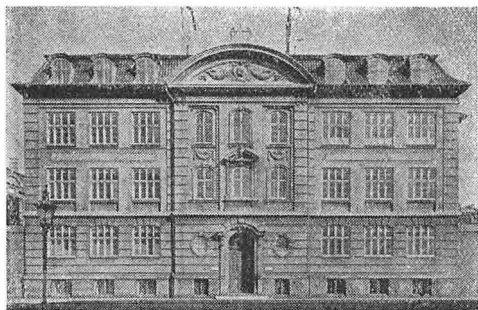

▲ Østerbro-Afdelingen, Øresundsgade 15. Opført i 1917 af Arkitekt Jesper Tvede. Benyttes som Aftenskole, men er iøvrigt for Tiden udlejet til Københavns Kommune, der stiller Bygningen til Raadighed som Vandrerhjem for Herbergs-Ringen.

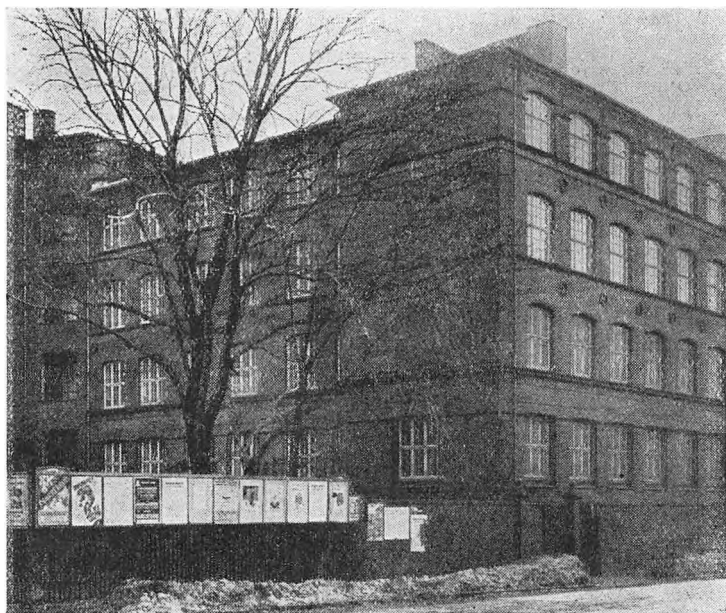
← Nørrebro-Afdelingen, Façade mod Stevnsgade. De tre Afsnit (fra venstre) er opført henholdsvis 1927, 1942 og 1907 af Arkitekterne Jesper Tvede, S. C. Larsen og Emil Jørgensen. Laboratorier, Auditorier og Tegnesale m.m. for Maskin- og Elektroteknikum, enkelte Aftenskoler m. m.

⬆ Nørrebro-Afdelingen, Forbygningen, Pr. Charlottesgade 38. Opført 1900 af Arkitekt Bøttger. Forskoler til Maskin- og Elektroteknikum, Aftenskoler m. m.

⬆ Det tidligere kgl. Frederiks Apotek, der nu ejes af Kunstindustrimuseet. Her havde Hovedparten af Kunsthaandværkerskolen til Huse i Aarene 1930—40.

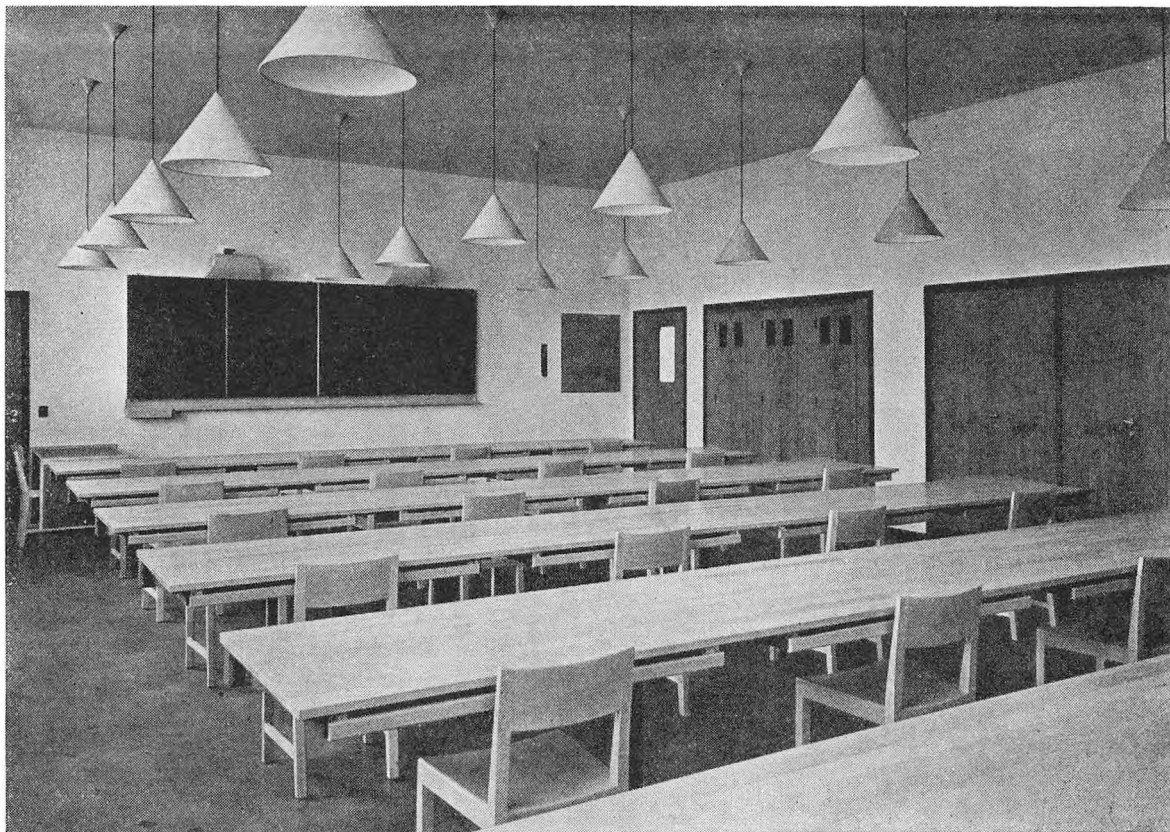
⬆ Kunsthaandværkerskolens nuværende Bygning, Jac. Danefærdsvej 3. Tidl. Slomann's Skole og Efterslægtens Skole, skænket Det tekniske Selskab af Københavns Kommune.

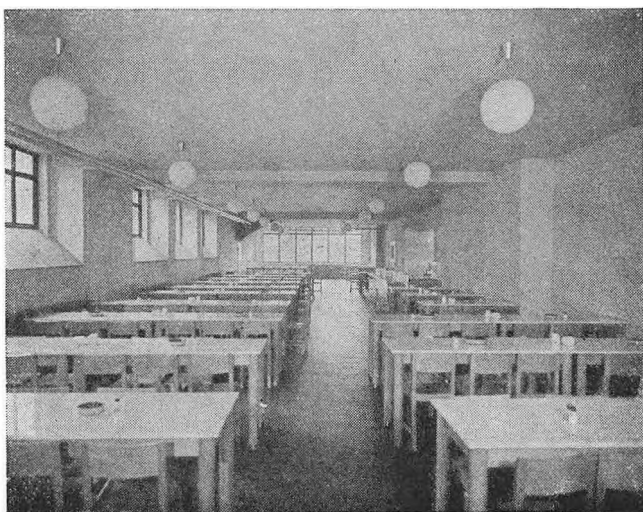
▲ Ved Grundstens-Nedlæggelsen til Bygningen i Julius Thomsensgade 5. Borgmester Kaper og Forstander Barner Rasmussen gennemgaar Dokumentet, der er tegnet af Overlærer Einar Madsen.

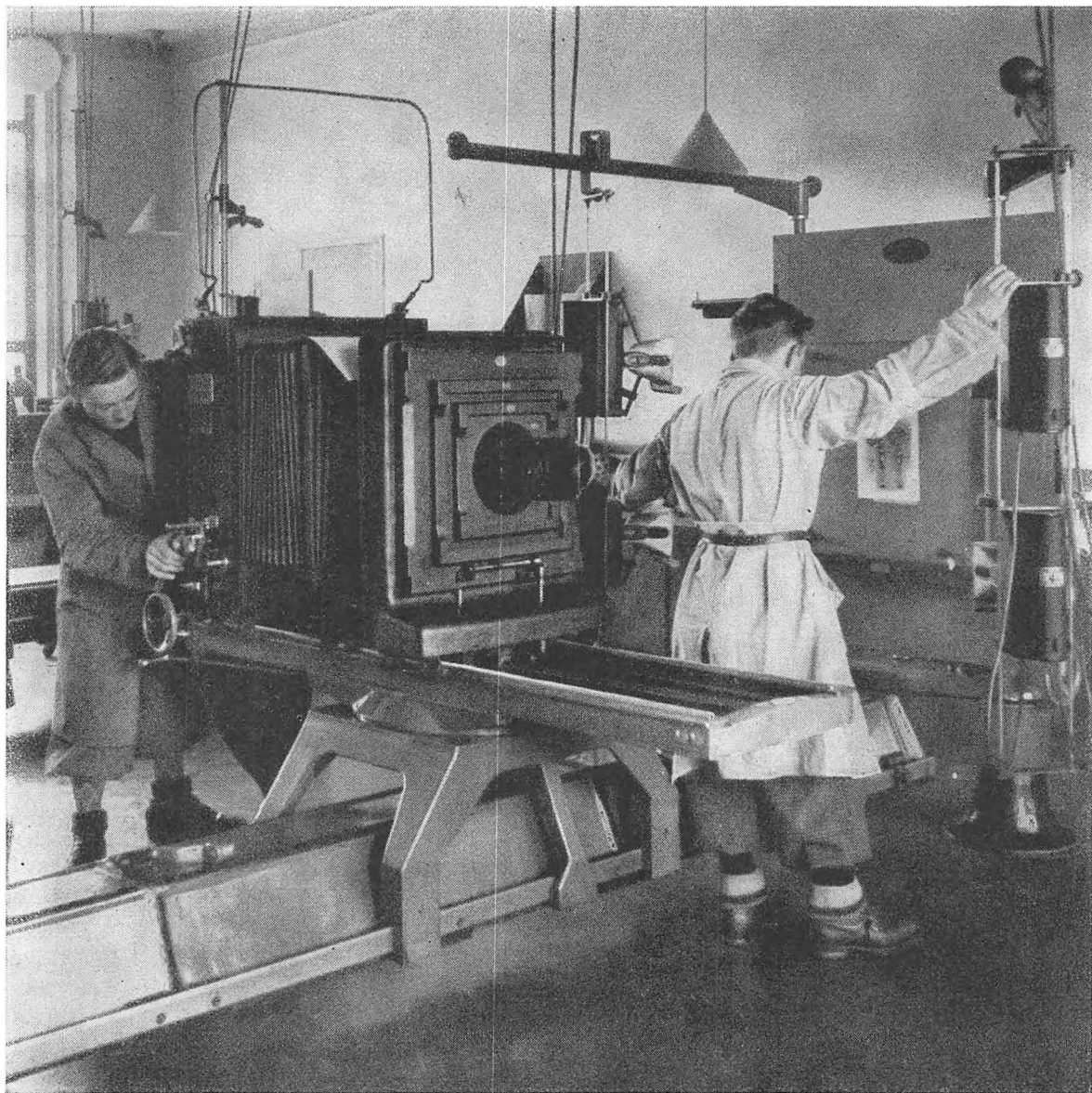
Indvielsen af Bygningen foregik den 26. Januar 1938 i Overværelse af Hans Majestæt Kongen.

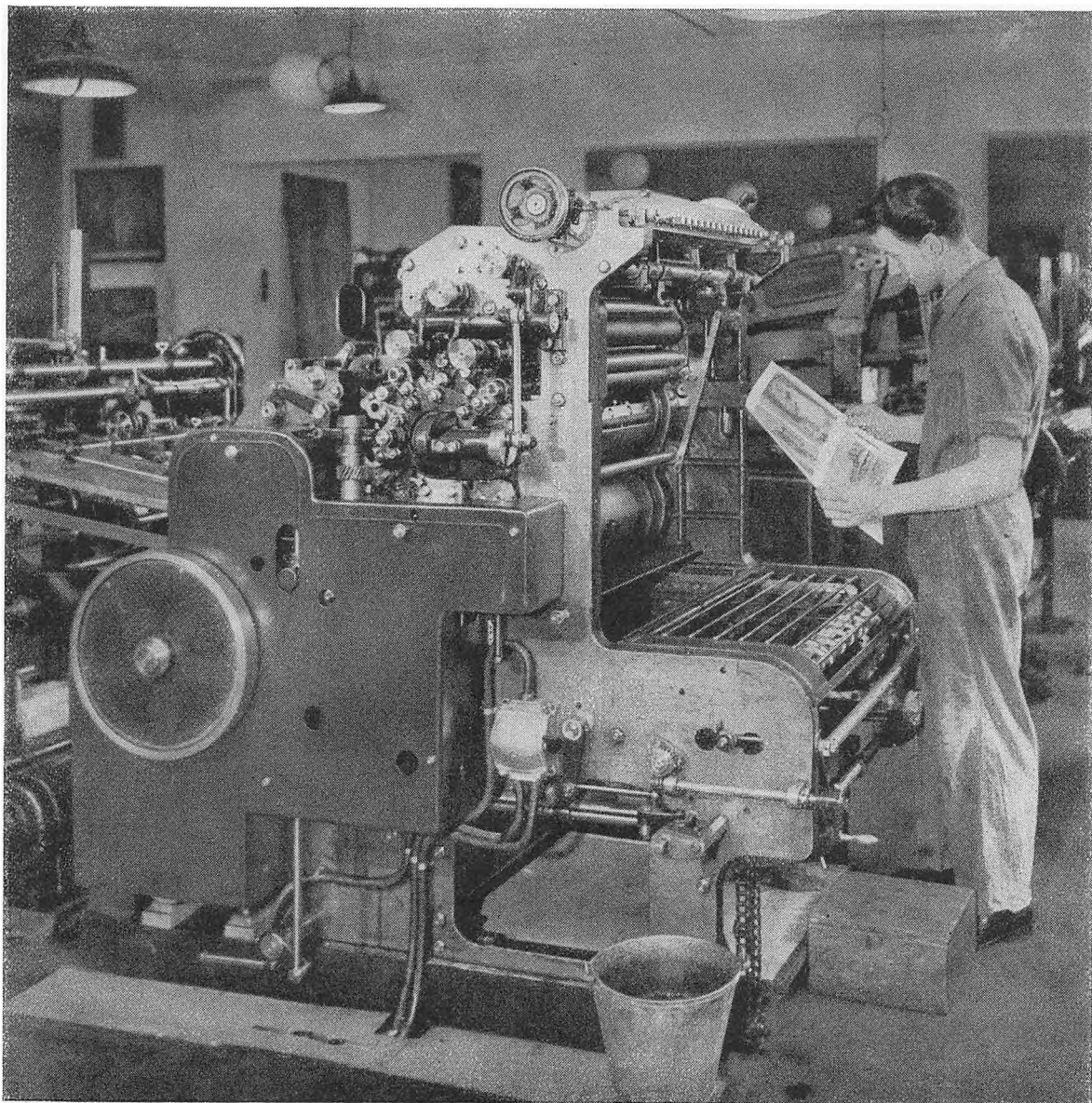
♣ Normal-Klasse i den nye Bygning, indrettet til Benyttelse baade af Dag- og Aftenskoler (henholdsvis 24 og 30 Elever). Bordplader af Bøgeparket hviler paa Jernrammer, som bæres af to Søjler. Garderobe- og Rekvisitskabe er indbygget i Væggen. Tavlen er udfoldelig.

♣ Frokoststuen i Julius Thomsensgade. 320 Pladser. Bordene er forsynet med Marmorplader.

Kemigrafagets Skole, supplerende
Dagskole for Lærlinge. Atelier for
Reproduktionsfotografer.

Litografifagets Skole, supplerende
Dagskole for Lærlinge, enkelte Af-
tenkursus i Specialfag for Svende.

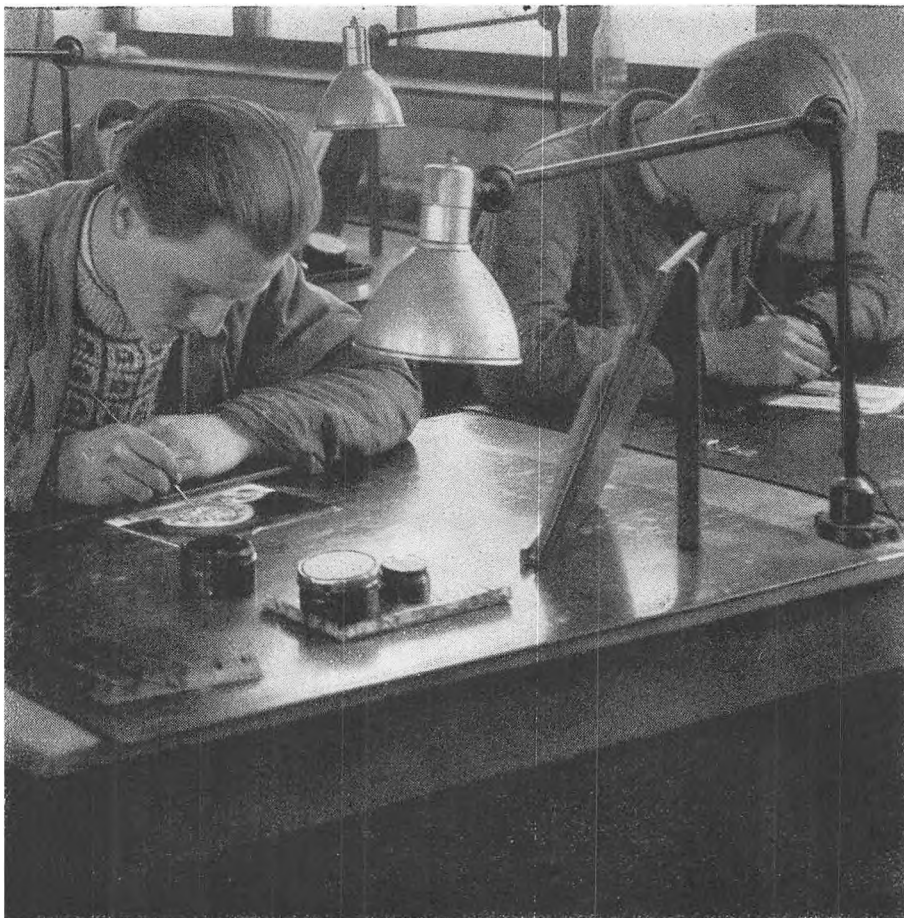
✦ Institut for Metalarbejdere (Kunsthåndværkerskolen). Der loddes i Guldsmedeklassen.

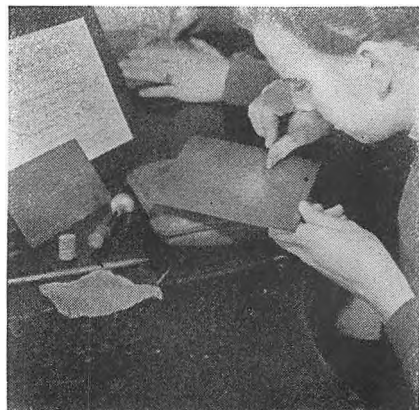
Institut for Metalarbejdere. Hammer- > klasse for Sølvsmidelærninge. Der udføres kun Arbejder efter Elevernes egne Skitser. Teori og Praksis gaar i alle Kunsthåndværkerskolens Lærningeklaser Haand i Haand.

Værkstedsklasse for Kobbersmede.

♣ Kemigraffagets Skole. Dagundervisning for Ætser-Lærlinge.

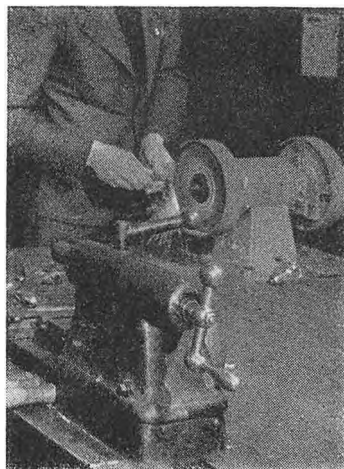

Aftenundervisning for Gravører. ➤

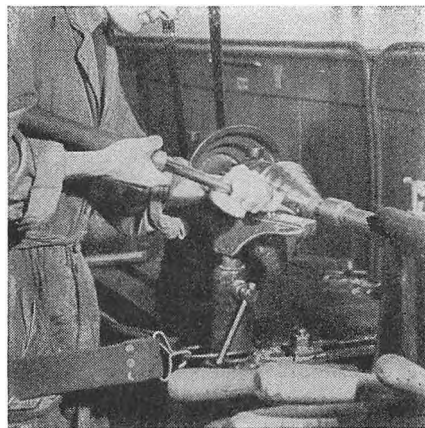

♣ Som et Led i en ellers overvejende teoretisk Undervisning faar ogsaa Formerl rlingene enkelte praktiske øvelser.

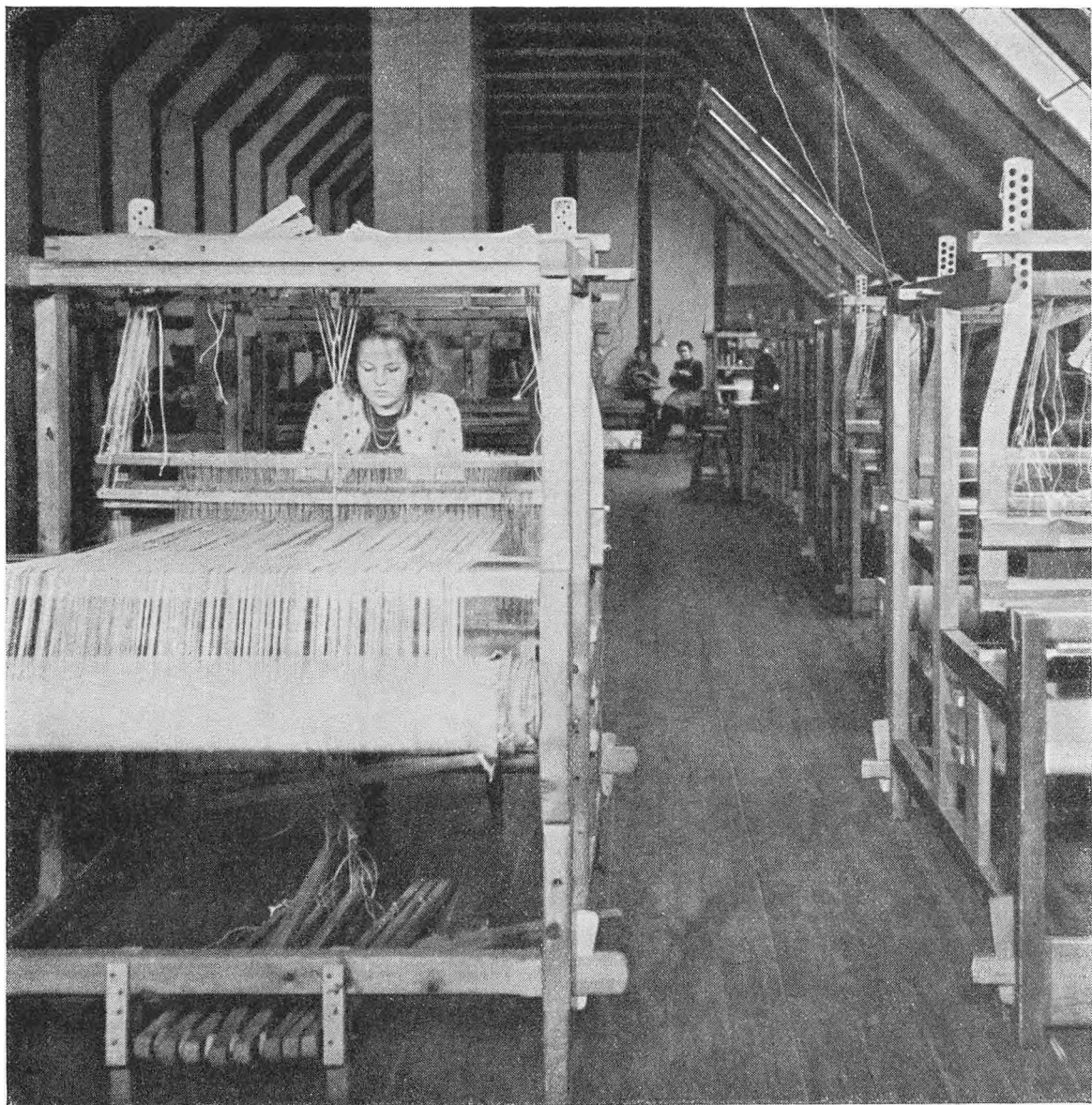
I Kunsthaandværkerskolens Aftenklasser gives der ogsaa —   som Traditionen har været helt siden 1807 — Undervisning i Drejning og Optrykning, men Elevantallet er her for Tiden kun ringe.

♣ Der slibes Værktøj i V rkstedsklassen for Gørtlere.

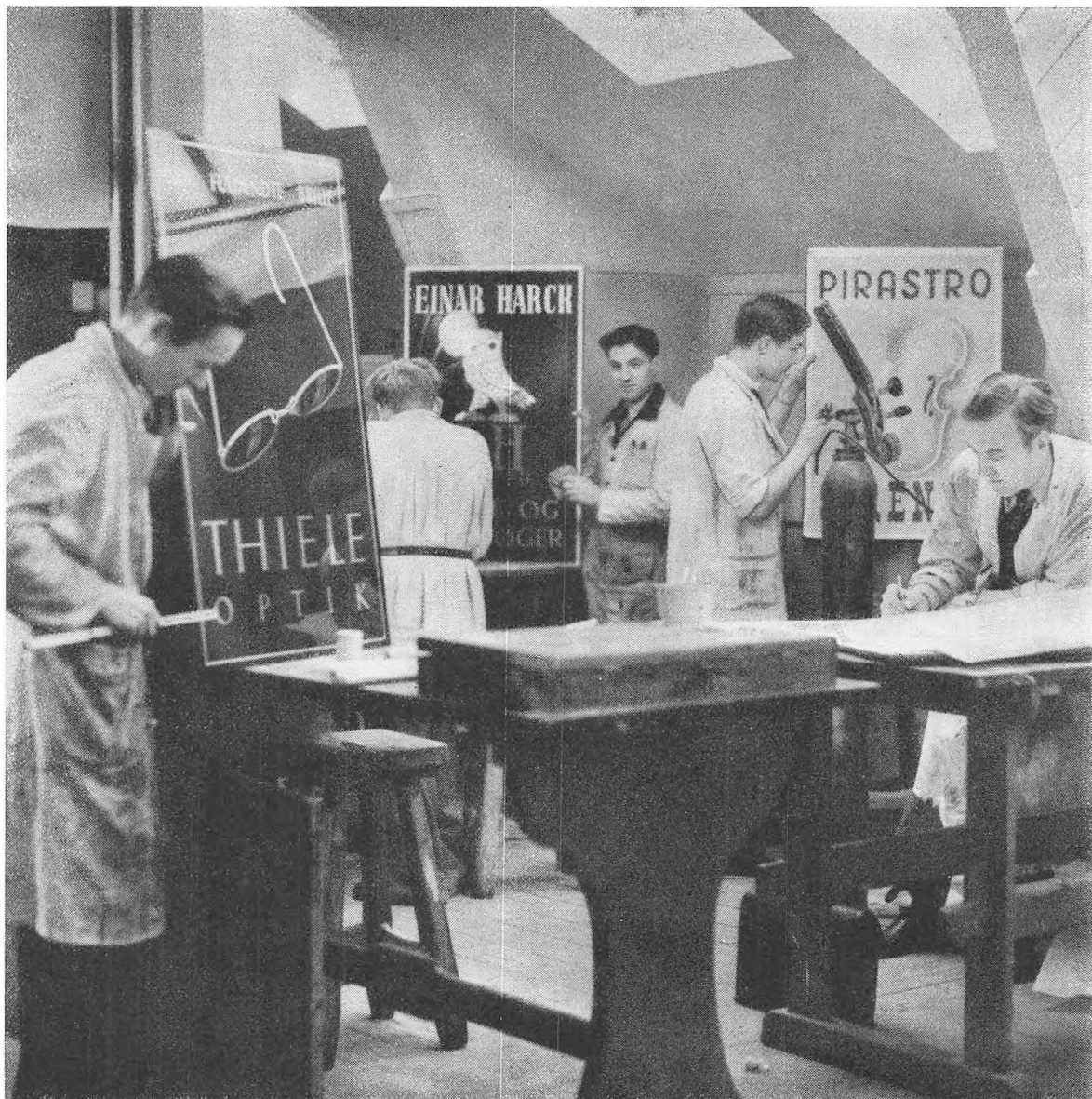

✧ Væveskolen, der ledes af Fru Gerda Henning, er indrettet smukt og praktisk i Kunstindustrimuseets nordre Tagetage, Side om Side med Møbelsnedkerskolen, der ogsaa daglig benytter Museets Samlinger i Studieøjemed.

← Draperings- og Tegneøvelser i Afdelingen for Modetegning og Syteknik.

Malerne har i mere end et halvt Aarhundrede — ved Siden af den almindelige teoretiske Undervisning paa Aftenskolen — haft Adgang til praktisk-supplerende Uddannelse paa Dag-skoler, baade for Lærlinge og Svende. Her over Skiltemaler-Lærlinge sig i Skrift- og Plakattegning.

Den aarlige Opvisning af Elevarbejder fra de sytekniske Afdelinger paa Aften- og Dagskoler har været afholdt baade udendørs og indendørs, i Kunstindustrimuseets Grønnegaard, i Haandværkerforeningen og senest i Skolernes nye Festsal. Dette Billede er fra »Grønnegaarden« i Julius Thomsensgade, der nu er bebygget.

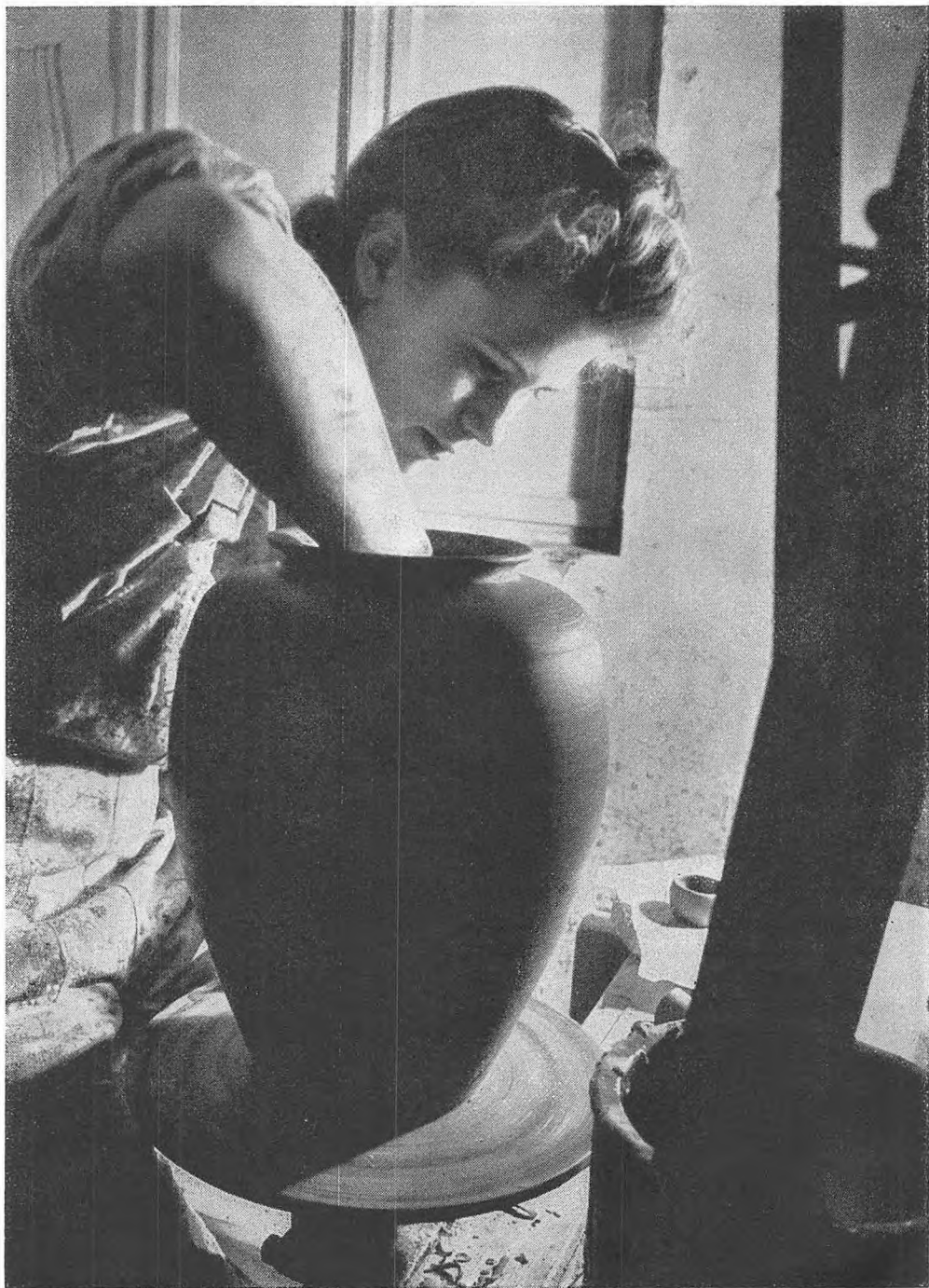
▲ Den gamle Festsal i Ahlefeldtsgade er indrettet til »Teknisk Syskole« om Aftenen for Beklædningsindustriens yngre og yngste Arbejdersker og benyttes tillige om Dagen til Kursus for Arbejdsledige indenfor Herre- og Damekonfektionen.

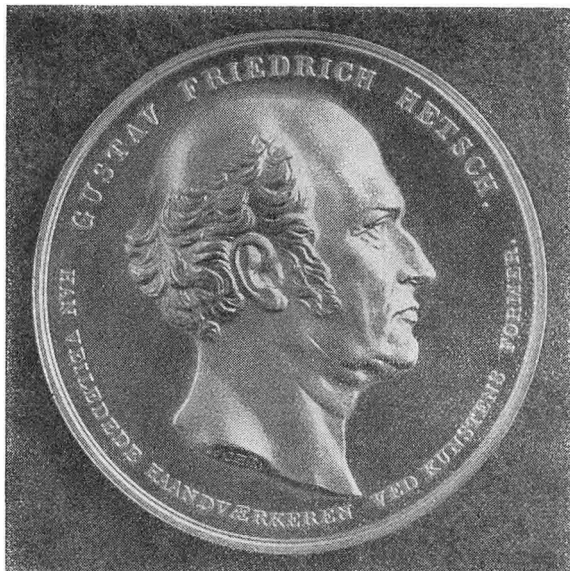

Ogsaa Skotøjsindustriens Lærlinge faar > jævnsides med den teoretiske Undervisning et kortere, praktisk supplerende Kursus før Svendepøven. Her ses Naadlersker i Arbejde paa Skoleværkstedet.

Modisterne gaar ogsaa paa Teknisk Skole. Fagets Elever faar Undervisning een Arbejdsdag ugentlig i Vinterhalvaaret gennem tre Læreaar, dels teoretisk og dels praktisk ved Øvelser i Hattesyningens tekniske Specialiteter.

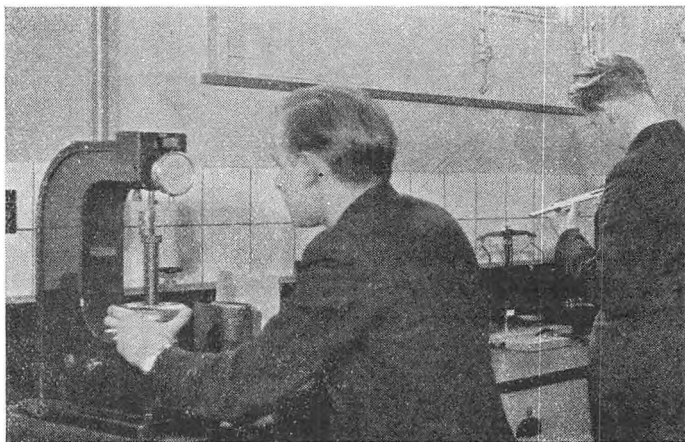
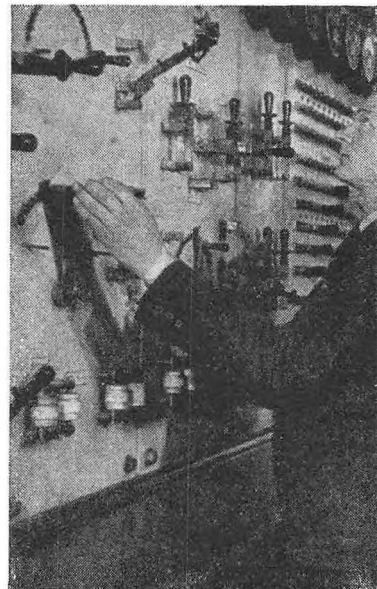
G. F. Hetsch's smukke Minde-Medaille anvendes i Sølv og Bronze som Belønning for Prisopgaver for Kunsthåndværkere i Forbindelse med større eller mindre Pengepræmier samt Hjælp til Bestridelse af Udgifterne ved Arbejdets Udførelse i Materiale.

Prisopgave-Udvalgets heldige Fornyelse og gode Variation af Opgaverne har kaldt mange fortrinlige Besvarelser frem. Særlig Møbelsnedkere, Væversker og senest Guldsmede i Samarbejde med unge Arkitekter har udmærket sig.

← Kunsthåndværkerskolens Afdeling for Keramikere har vundet almindelig Anerkendelse og givet mange af vore mest talentfulde Udøvere af dette Fag deres første Uddannelse.

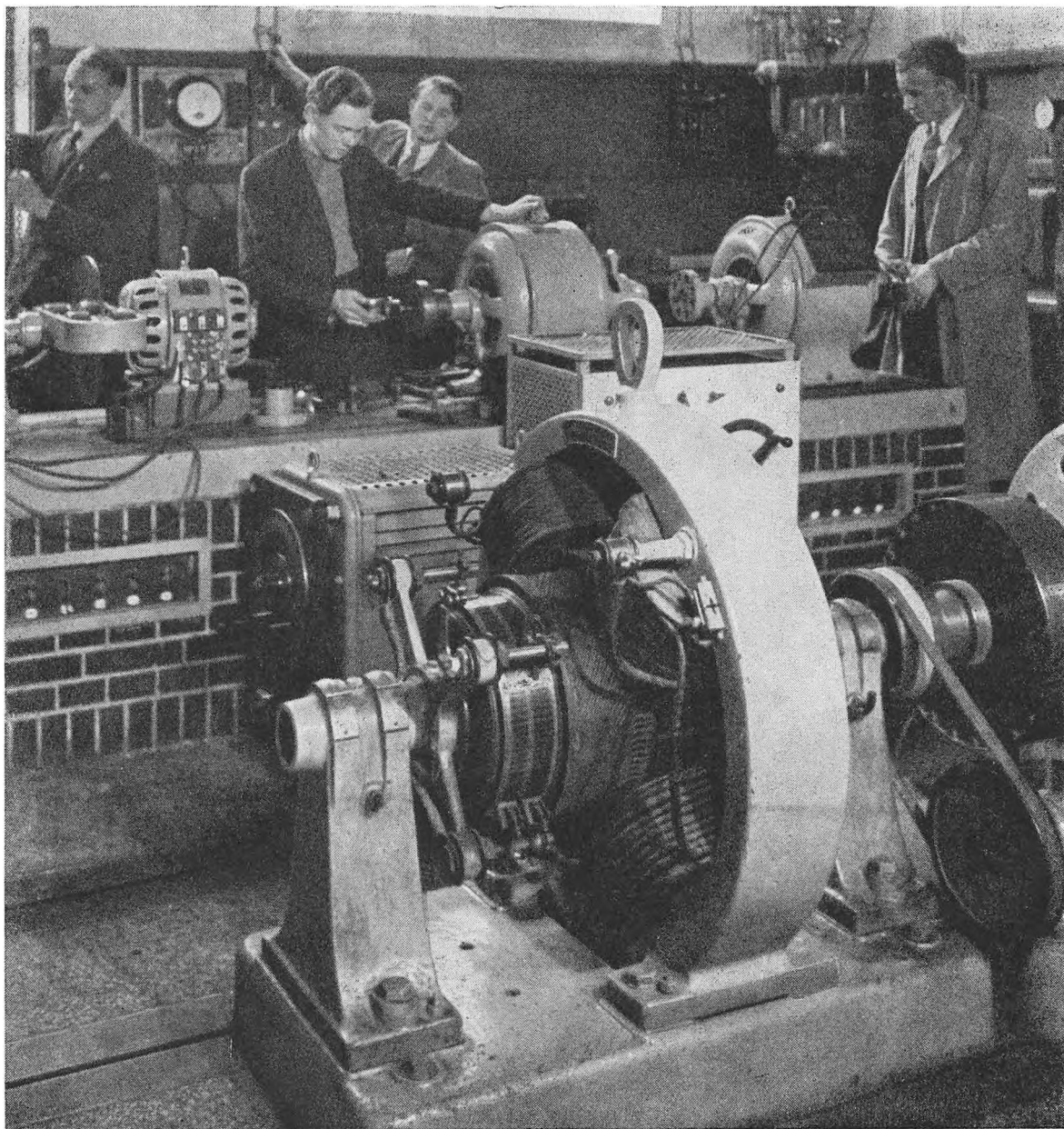
Af det omfattende og fortrinlige Laboratorie- ➤
udstyr, der staar til Raadighed for Ingeniør-
uddannelsen paa Selskabets Maskin- og Elektro-
teknikum, giver dette og de følgende Billeder
kun et mindre fyldestgørende Indtryk. — For-
delingstavle i elektroteknisk Laboratorium.

♣ Materiallære-Laboratorium i Maskinteknikum.

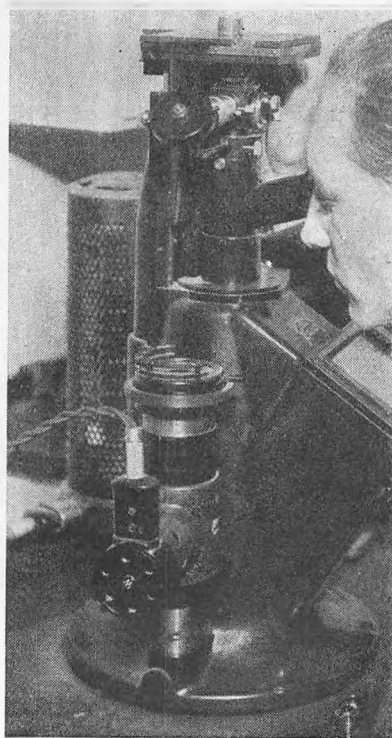
Laboratorium for elektriske Maalinger ➤
i Elektroteknikum. Benyttes ogsaa i noget
Omfang af Aftenskolerne.

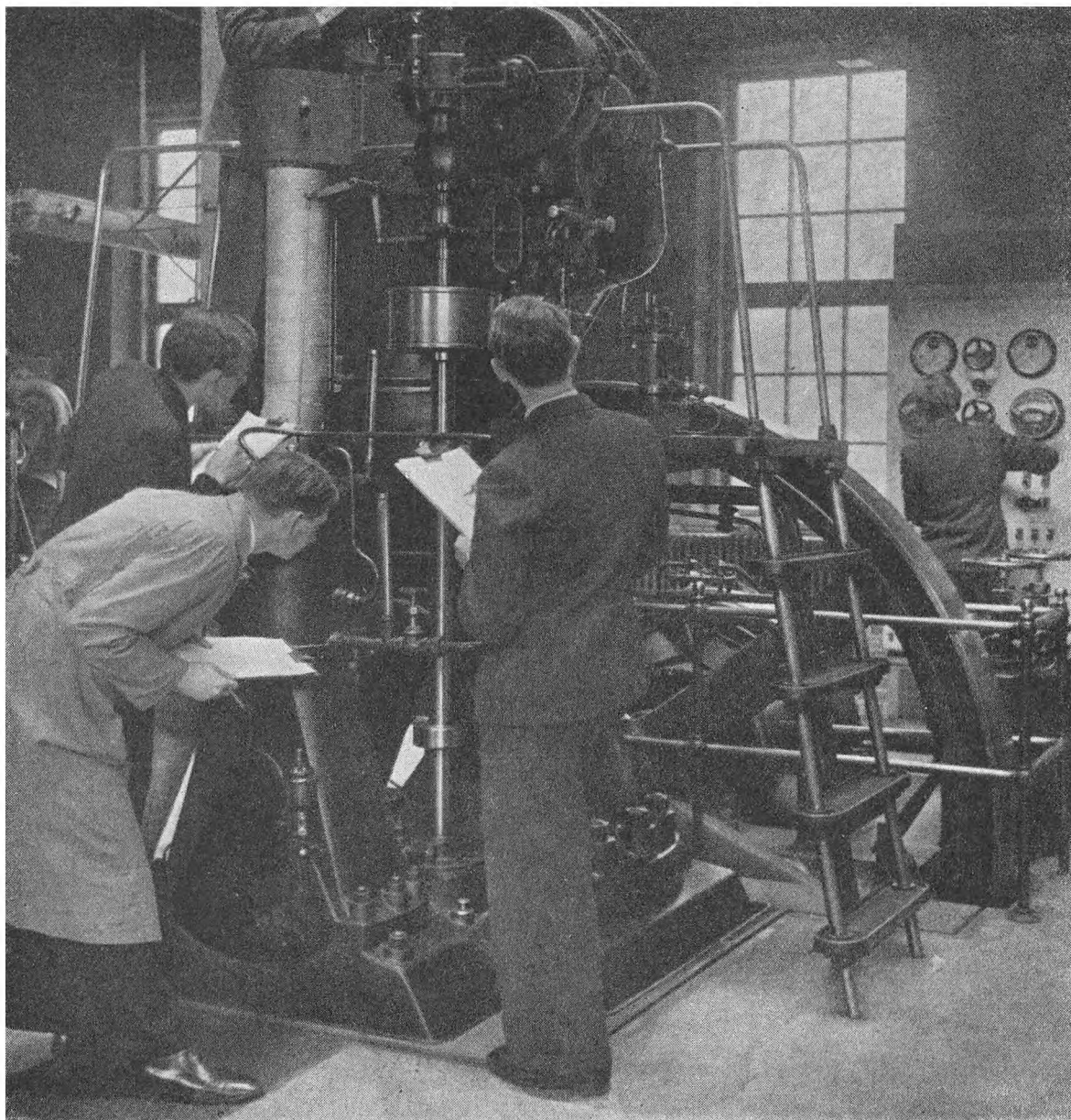
Øvelser i Laboratoriet for elektriske Maskiner.

✦ Opmaaling i Kunstindustrimuseet. Snedkerskolen. ➤

Metalmikroskopi i Materiallære-Laboratoriet. ➤

Tidligere Fremstillinger af Det tekniske Selskabs Historie bl. a.:

C. Nyrop: Bidrag til dansk Haandværkerundervisnings Historie
ved Det tekniske Selskabs halvhundredaarige Jubilæum
(København 1893).

E. Paulli: Det tekniske Selskab. 18. September 1843—1893—1918
(København 1918).

Teksten ved Forstander *Barner Rasmussen*.

Opsætning: *Paul Høyrup*.

Tegninger: *Gerda Nystad*.

Klichéer: *Tulein & Koch*.

Tryk: *Nielsen & Lydiche (Axel Simmelkiær)*.